

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Економіко-гуманітарний інститут.

Факультет економіки та управління

(повне найменування інституту, назва факультету)

Фінанси, банківська справа та страхування

(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломної магістерської роботи

магістра

(ступінь вищої освіти (освітній ступінь))

**на тему Особливості проведення фінансової санації (на прикладі
підприємства, банку, страхової компанії)**

Виконав: студент 6 курсу, групи ФЕУ–113м

спеціальності (напряму підготовки)

072 «Фінанси, банківська справа та страхування »

(код і назва напряму підготовки, спеціальності)

_____Тарасюк Н.Ю._____

(прізвище та ініціали)

Керівник _____Шарова С.В._____

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____Субботін В.О._____

(прізвище та ініціали)

м.Запоріжжя

2018 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕГІ, ФЕУ

Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування

Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Напрямок підготовки 072 Фінанси, банківська справа та страхування

(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри к.е.н., доцент

Шарова С.В.

«14» грудня 2018 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Шарасюк Наталі Юріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Особливості і напрямки проведення фінансової санації (на прикладі підприємства, банку, страхової компанії)»

керівник роботи Шарова С.В., к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «11» вересня 2018 року № 212

2. Строк подання студентом роботи 14.12.2018

3. Вихідні дані до роботи фінансова звітність ПАТ «Запорізький Енергетик»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1.1. Економічна сутність, призначення та види санації

1.2. Методи і напрямки виконання банкрутства підприємства 1.3. Методи проведення санації підприємства 1.4. Засади встановлення раціональності банкрутства підприємства 2. Аналіз проведення фінансової санації 3. Формування системи заходів

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Рис. 1.1. Економічний зміст поняття санації. Рис. 3.1. Стадії проведення фінансової санації. Рис. 3.2. Механізми управління фінансовою санацією.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Шарова С.В. к.е.н. доцент		
2	Шарова С.В. к.е.н. доцент		
3	Шарова С.В. к.е.н. доцент		
4	Муравен С.М.		
Нормоконтролер	Черемисинко Н.О., ст. викл.		

7. Дата видачі завдання 05.03.2018р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір матеріалу на проектування	05.03.18 - 25.03.18	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проектування	25.03.18 - 02.04.18	
3	Виконання теоретичної частини роботи	02.04.18 - 02.05.18	
4	Виконання графічної частини роботи	02.05.18 - 04.06.18	
5	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	04.06.18 - 01.09.18	
6	Перевірка роботи керівником, консультантами	01.09.18 - 15.11.18	
7	Попередній захист роботи	15.11.18	
8	Переплітання оформлення дипломної магістерської роботи		
9	Захист роботи у ЕК		

Студент Тарасюк Н.Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) Шарова С.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тарасюк Н.Ю. **Особливості і напрямки проведення фінансової санації (на прикладі підприємства, банку, страхової компанії).** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. – Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, Запорізький національний технічний університет, 2018.

Магістерська дипломна робота присвячена розробці теоретико-методологічних підходів й практичних рекомендацій щодо особливостей і напрямків проведення фінансової санації підприємства.

Розглянуто питання економічної сутності санації, особливостей і напрямків її проведення. Досліджено методологічні підходи прогнозування та визначення ймовірності банкрутства підприємства. Проаналізовано законодавчу базу та основні положення з банкрутства підприємства.

Проведено комплексний аналіз фінансового стану ПАТ «Запорізький Вторинет», проаналізовано фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, рентабельність підприємства. Визначено ймовірність настання банкрутства.

Було розроблено стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності підприємства, запропоновано комплексну систему попередження, прогнозування та запобігання банкрутству і кризовим явищам на підприємстві.

Ключові слова: САНАЦІЯ, БАНКРУТСТВО, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, КРИЗА, ЛІКВІДНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ.

ANNOTATION

Tarasyuk N. Features and directions of financial sanation (on the example of the enterprise, bank, insurance company). - Master's thesis.

Graduate Masters Degree in Specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance. - Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhya National Technical University, 2018.

The master thesis is devoted to the development of theoretical and methodological approaches and practical recommendations regarding the features and areas of financial sanation of the enterprise.

The questions of economic essence of sanation, features and directions of its carrying out are considered. The methodological approaches of forecasting and determining the probability of bankruptcy of the enterprise are investigated. The legal base and main provisions of bankruptcy of the enterprise are analyzed.

A comprehensive analysis of the financial situation of PJSC "Zaporizhzhya Vtormet" was conducted, financial stability, liquidity, solvency, profitability of the enterprise were analyzed. The probability of occurrence of bankruptcy is determined.

Strategic directions for improving the efficiency of the enterprise were developed, a comprehensive system of prevention, forecasting and prevention of bankruptcy and crisis phenomena at the enterprise was proposed.

Keywords: SANCTUAL, BANKRUPTCY, FINANCIAL STABILITY, CRISIS, LIQUIDITY, CAPACITY, PAYABILITY.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Шарова С.В., Тарасюк Н.Ю. Класична модель фінансової санації підприємства та переваги досудової санації. Електронний науково – практичний журнал. – Одеса, 2018. - Вип. 25. – Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/archive>

2. Шарова С. В. Переваги досудової санації / С. В. Шарова, Н. Ю. Тарасюк // Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євро інтеграційних процесів»: матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених , 27 квітня 2018 року, м.Запоріжжя. - Запоріжжя: Мокшанов В. В., 2017. - С. 250-252.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ	13
1.1. Економічна сутність, причини та види санації	13
1.2. Поняття та наслідки визнання банкрутства підприємства	21
1.3. Методичні підходи проведення санації підприємства	25
1.4. Законодавчі акти, що регулюють визнання підприємства банкрутом	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ВТОРМЕТ»	43
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства ПАТ «Запорізький Втормет»	43
2.2. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запорізький Втормет»	57
2.3. Діагностика рентабельності підприємства	74
2.4. Розрахунок показників ймовірності банкрутства на основі базових моделей	78
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХОДІВ, НАПРАВЛЕНИХ НА ФІНАНСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА	88
3.1. Стратегічні напрями підвищення ефективної діяльності ПАТ «Запорізький Втормет»	88
3.2. Удосконалення механізму управління фінансовою санацією підприємства	92
РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	105

4.1. Аналіз потенційних небезпек	105
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки	107
4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	110
4.4. Заходи з пожежної безпеки	116
4.5. Вимоги до систем електропостачання	117
4.6. Вимоги до систем водопостачання	118
4.7. Вимоги до систем газопостачання	120
ВИСНОВКИ	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	123
ДОДАТОК А.Фінансова звітність ПАТ «Запорізький Вторинет»	128

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

Грн.	-	гривні
ДСТУ	-	державні стандарти України
ЕОМ	-	електронно-обчислювальної машини
ПУЕ	-	правила устрою електроустановок
ПАТ	-	публічне акціонерне товариство
ГОСТ	-	державний стандарт
Тис. грн.	-	тисяч гривень
ССБТ	-	система стандартів безпеки праці
НПАОП	-	нормативно-правові акти з охорони праці
ДСанПіН	-	державні санітарні норми

ВСТУП

Інтеграція України в європейське співтовариство призвела до значних змін умов і принципів діяльності суб'єктів господарювання, підприємства неспроможні вчасно та швидко реагувати на економічні та політичні зміни. Тому більшість підприємств перебуває у стані банкрутства чи кризовому стані. Вихід України з економічної кризи залежить від поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання всіх форм власності та всіх сфер діяльності. В момент становлення ринкових відносин в Україні, питання пов'язані з санацією підприємства набувають першочергового значення. В період нестабільного фінансового становища країни, виникає необхідність проведення санації для відновлення (поліпшення) платоспроможності та ліквідності підприємств та виведення їх з кризового стану. Всі суб'єкти, незалежно від виду основної діяльності і форми власності повинні реально оцінювати свій власний фінансовий стан та фінансовий стан майбутніх партнерів чи контрагентів.

Неналежний фінансовий стан підприємства є причиною його неплатоспроможності, погіршення фінансової стійкості, які ведуть до незапланованих втрат і до недосягнення запланованого фінансового результату чи навіть банкрутства. Також це веде ще собою збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, зменшення податкових надходжень у бюджет, а також збільшення безробіття.

Як бачимо необхідним стає відпрацювання ефективного механізму проведення фінансової санації для нормалізації діяльності підприємства в ринкових умовах.

На даний момент в Україні існує значна кількість фінансово неплатоспроможних підприємств. Неплатоспроможність, у свою чергу, є підставою для оголошення підприємства банкрутом. Банкрутство

підприємства та його ліквідація означають не тільки збитки, а й зниження податкових надходжень у бюджет, також це веде до збільшення безробіття, що теж може стати одним із факторів макроекономічної нестабільності. Важливо зазначити, що з-поміж підприємств, справи про банкрутство яких розглядаються судом, значна кількість таких, що тимчасово потрапили в скрутне становище. Вартість активів таких підприємств набагато перевищує кредиторську заборгованість. За умови проведення санації чи реструктуризації такі підприємства можуть розрахуватися з боргами і продовжити діяльність. Однак за нестачею належного теоретико-методичного забезпечення процесу санації, через дефіцит кваліфікованого в цих питаннях фінансового менеджменту та інші причини, багато потенційно життєздатних підприємств, у тому числі тих, що належать до пріоритетних галузей народного господарства України, стають потенційними банкрутами[1, 25].

Недосконалість законодавчо закріпленого механізму оздоровлення суб'єктів господарювання та відсутність практичного досвіду успішного проведення санації породжує необхідність детального її вивчення, як інструмента оздоровлення їх функціонування.

Вивченням особливостей і напрямків проведення фінансової санації займалися такі вчені як: І.Тітов, Н.Здравомислов, Б.Бекенферде, М.Гелінг, Е.Альтман, О.Терещенко, Р.Таффлер, М.Спрінгейт, Р.Ліс, В.Матвійчук та інші.

Метою дипломної магістерської роботи є розгляд теоретичних, методологічних і практичних аспектів особливостей і напрямків проведення фінансової санації на підприємстві. Завданнями роботи є:

- дослідити теоретико-методологічні підходи до визначення санація підприємства;
- проаналізувати фінансовий стан ПАТ «Запорізький Втормет» та визначити ймовірність банкрутства;

- визначити стратегічні напрями підвищення ефективної діяльності підприємства та удосконалення механізму управління фінансовою санацією.

Об'єктом дослідження є особливості і напрями проведення санації (на прикладі ПАТ «Запорізький Вторинет»).

Мета дослідження- розробити комплекс заходів направлених на підвищення ефективної діяльності підприємства за запропонувати напрями удосконалення механізму управління фінансовою санацією.

Методи дослідження – аналіз і синтез, факторний аналіз, порівняльний методаналіз фінансових коефіцієнтів, економічний аналіз та узагальнення.

Інформаційною базою для дослідження стали нормативно-правові акти та закони України; фінансова звітність; роботи науковців за темами особливості і напрями проведення фінансової санації.

Наукова новизна полягає в розробці старатегічних напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства.

Удосконалено механізм управління фінансовою санацією підприємства.

Одержали подальший розвиток методи надання державної фінансової підтримки санаційних заходів.

Практичне значення полягає в обґрунтованих наукових напрямках подальшого удосконалення фінансового стану підприємства, підвищенні ефективності діяльності підприємства.

Запропоновано стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності ПАТ «Запорізький Вторинет». Основні висновки і положення дипломної роботи були відображені в науковій праці, опублікованій у електронному виданні «Інфраструктура ринку»

Магістерська робота «Особливості і напрями проведення фінансової санації підприємства (на прикладі підприємства, банку, страхової компанії)» складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 138 сторінок комп'ютерного тексту, з них 113 сторінок основного тексту, 3 рисунка, 22 таблиці, 50 джерел, 1 додаток.

РОЗДІЛІ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність, причини та види санації

Термін «санація» походить від латинського «sanare» — оздоровлення, видужання. Економічний словник тлумачить це поняття як систему заходів, здійснюваних для запобігання банкрутств промислових, торговельних, банківських монополій, визначаючи, що санація може відбуватися злиттям підприємства, яке перебуває на межі банкрутства, з потужнішою компанією; випуском нових акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу; збільшенням банківських кредитів і наданням урядових субсидій; перетворенням короткострокової заборгованості у довгострокову; повною або частковою купівлею державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства [2, 34].

Зазначене в словнику тлумачення цілей санації та механізму її проведення, перелік санаційних заходів не є достатньо завершеним. Попередження банкрутства ще не означає оздоровлення та повного виходу підприємства з фінансової кризи. Можна зробити висновок, що наведений перелік заходів є неповним і не розкриває основних підходів до вибору тих чи інших форм санації.

Деякі з вітчизняних авторів вважають, що санація це лише заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства, які відбуваються з допомогою сторонніх юридичних та фізичних осіб і спрямовані на попередження оголошення підприємства-боржника банкрутом і його ліквідації [3, 154]. Це також є доцільним, адже мобілізація внутрішніх фінансових резервів є невід'ємною складовою процесу оздоровлення будь-якого підприємства.

М. І. Тітов у монографії, присвяченій матеріально – правовим та

процесуальним аспектам банкрутства, пропонує дати таке законодавче визначення санації: санація — це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних), спрямованих на підтримку діяльності боржника і запобігання його банкрутству [4, 87].

Згідно цього визначення санація також ототожнюється з інститутом зовнішньої фінансової підтримки боржника.

Згідно із законом «Про банкрутство» від 1992 р., під санацією розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника[5]. Отже можна зробити висновок, що санація направлена на задоволення вимог кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом та іншими державними цільовими фондами. Згідно цього підходу санація за своєю правовою основою є лише інститутом переведення боргу. Проте цей підхід не є достатньо коректним.

Новий закон «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», прийнятий у 1999 р., розрізняє поняття «санація» та „досудова санація”. Згідно із новим законом санація - це система заходів, що здійснюються в процесі провадження справи про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення його фінансового стану, а також на задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів через кредитування, реструктуризацію боргів і капіталу та (або) зміну організаційної чи виробничої структури суб'єктів підприємницької діяльності. Досудова санація - система заходів для відновлення платоспроможності боржника, які здійснюються власником підприємства-боржника з метою запобігання його ліквідації. Ці заходи

стосуються реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових питань і проводяться згідно з чинним законодавством до початку порушення справи про банкрутство.

Власне тлумачення поняття «санація» має і Національний банк України. Згідно з версією НБУ режим фінансової санації - це система непримусових та примусових заходів, спрямованих на збільшення протягом визначеного періоду обсягів капіталу до необхідного рівня з метою відновлення ліквідності, платоспроможності та усунення порушень, які спричинили збиткову діяльність комерційного банку, призвели до скрутного фінансового становища, а також для ліквідації інших наслідків цих порушень [6, 251].

Із наведених вище визначень сутності поняття санації можна синтезувати єдине визначення, найбільш доцільне. Таким можна вважати визначення, дане відомими зарубіжними економістами (Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг), провідними фахівцями у питаннях виведення підприємств із фінансової кризи: санація — це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді [7, 342]. Тобто санація — це сукупність усіх можливих заходів, які спроможні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

Для повного розкриття змісту санації слід конкретизувати види заходів, які проводяться в межах фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання. Важливе місце у процесі санації посідають заходи фінансово-економічного характеру, які відображають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств. Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах власності або на умовах

позики, на безповоротній або поворотній основі [8, 389].

Метою фінансової санації є покриття збитків та усунення причин їх виникнення, збереження або оновлення платоспроможності та ліквідності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів.

Санаційні заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур тощо. Санації цього виду поділяють на дві групи:

- Санація зі зміною організаційно-правової форми та юридичного статусу санованого підприємства (реорганізація).
- Санація зі збереженням існуючого юридичного статусу підприємства-боржника.

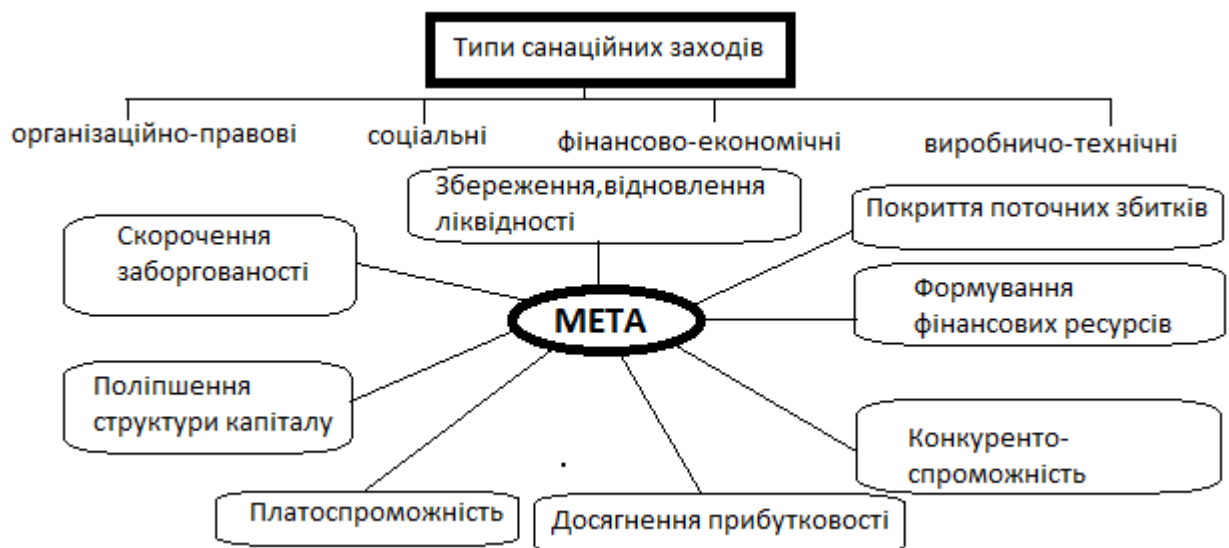

Рис. 1.1. Економічний зміст поняття «санація»

Виробничо-технічні санаційні заходи пов'язані насамперед з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та

підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва [9, 529].

Санація підприємства, як правило, пов'язана зі скороченням зайвого персоналу, велике значення мають санаційні заходи соціального характеру. Особливо це стосується фінансового оздоровлення підприємств-гігантів або підприємств-міст. В такому разі звільнення працівників може призвести до соціальної нестабільності в регіоні. Саме тому слід вести поступову політику звільнення у взаємозв'язку із реалізацією соціального плану проекту санації. Тут можуть бути передбачені такі заходи, як пошук і пропозиція альтернативних робочих місць, створення та фінансування системи перепідготовки кадрів, додаткові виплати з безробіття тощо.

На практиці досить часто із санацією ідентифікується поняття «реструктуризація». Реструктуризація суб'єкта господарювання — це проведення організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну його структури, системи управління, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні відновити прибутковість, конкурентоспроможність та ефективність виробництва.

Можна стверджувати, що «санація» є ширшим поняттям, ніж «реструктуризація». Реструктуризацію доцільно починати на ранніх стадіях кризи. Вона спрямована переважно на подолання причин стратегічної кризи та кризи прибутковості. А санація включає в себе як реструктуризацію (заходи щодо відновлення прибутковості та конкурентоспроможності), так і заходи фінансового характеру (спрямовані на відновлення ліквідності та платоспроможності [8, 125].

В економічній літературі часто згадується концепція швидкого виявлення фінансової кризи та радикальних санаційних дій («Primat des Handelns»). Прихильники цього напрямку (здебільшого економісти-практики) не враховують, що в разі його вибору не залишається часу для

досконалого дослідження причин кризи та розробки оптимальної санаційної стратегії[10, 482].

На методи та форми проведення санації вплинули:

- зміна ролі держави як регулятора ринкової економіки;
- макроекономічні зміни в країнах колишнього соціалістичного блоку;
- розвиток економічної теорії;
- нові підходи до приватизації.

Основна проблема, з якою стикаються підприємства, які підлягають санації- це пошук фінансових ресурсів, необхідних для проведення процедур оздоровлення.

Сукупний капітал підприємства складається з власного та позичкового капіталу. Тобто, фінансування санації може здійснюватися за рахунок фінансових коштів власників, самофінансування, за допомогою кредиторів і, у деяких випадках одержанням державної фінансової підтримки. Санація може бути спрямована на реструктуризацію активів або пасивів.

Санація здійснювана без залучення додаткових фінансових ресурсів на підприємство може виступати у таких формах:

- конверсія власності в борг;
- конверсія боргу у власність;
- зменшення номінального капіталу підприємства;
- пролонгація строків сплати заборгованості;
- самофінансування.

Санація із залученням нового фінансового капіталу може виступати у таких формах:

- зменшення номінального капіталу з подальшим його збільшенням (двоступінчата санація);
- альтернативна санація;
- емісія облігацій конверсійної позики;
- залучення додаткових позик;
- безповоротна фінансова допомога власників;

-безповоротна фінансова допомога персоналу.

За джерелами мобілізацій фінансових ресурсів розрізняють автономну санацію (власні кошти підприємств і капітал його власників) та зовнішню санацію (кошти кредиторів і держави). Виділяють окремий вид санації підприємств - з допомогою державної фінансової підтримки [11, 34].

Фінансування державою санаційних заходів може здійснюватися на поворотній або безповоротній основі. Крім того, в окремих випадках держава може вдатися до непрямих методів сприяння санації суб'єктів господарювання: податкові пільги, створення особливих умов підприємницької діяльності тощо.

Мобілізація внутрішніх резервів фінансової стабілізації спрямована на поліпшення (або відновлення) платоспроможності й ліквідності підприємства і може здійснюватися за такими напрямками: реструктуризація активів; зменшення (заморожування) витрат; збільшення виручки від реалізації.

У рамках реструктуризації активів виділяють такі види санаційних заходів:

- мобілізація прихованих резервів. Вона здійснюється шляхом реалізації окремих об'єктів основних та оборотних засобів, які безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва й реалізації продукції; у результаті індексації балансової вартості майнових об'єктів, який не можна реалізувати без порушення нормального виробничого циклу.

- використання зворотного лізингу (господарська операція, яка передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг).

- лізинг основних фондів. Цей метод дає змогу модернізувати обладнання за відсутності необхідних інвестиційних ресурсів.

- здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються в виробничому процесі.

- оптимізація структури розміщення оборотного капіталу.

- продаж окремих, низькорентабельних структурних підрозділів.

Рефінансування дебіторської заборгованості (переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів: кошти, короткострокові фінансові вкладення тощо).

До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості належать: факторинг; урахування, або дисконт векселів; форфейтинг.

Крім того, у рамках заходів щодо рефінансування дебіторської заборгованості проводиться комплекс процедур із примусового стягнення заборгованості, в тому числі шляхом звернення з позовом до арбітражного суду.

Наступні дві групи санаційних заходів пов'язані в основному зі змінами у звіті про фінансові результати та їх використання. Це - зменшення (заморожування витрат), яке здійснюється в напрямках заморожування інвестиційних вкладень та зниження валових витрат, й збільшення виручки від реалізації продукції.

Розглянемо тепер комплекс санаційних заходів, спрямованих на реструктуризацію пасивів підприємства. Ці заходи пов'язані зі зміною розмірів і структури фінансових джерел формування активів. Збиткові підприємства можуть удатися до санації балансу (чиста санація). Чиста санація передбачає покриття відображених балансі збитків за рахунок власних або прирівняних до них коштів. Ліквідність і платоспроможність підприємства і результаті чистої санації не поліпшується, оскільки на підприємство в цьому разі не залучаються додаткові фінансові ресурси. Санація балансу за рахунок санаційного прибутку доцільна тільки тоді, коли вичерпано решту можливостей покриття балансових збитків.

Найзацікавленішими в санації неспроможного підприємства особами є його власники (акціонери, пайовики тощо). Вони, як правило, несуть значний тягар фінансування санаційних заходів. Фінансування санації власниками може здійснюватися:

- шляхом збільшення (зменшення) статутного фонду;
- наданням позик;

- шляхом цільових внесків на безповоротній основі.

У результаті санації балансу підприємство не мобілізує додаткових коштів, однак створюються необхідні передумови для залучення зовнішніх фінансових джерел у майбутньому. На практиці з санаційною метою досить часто слідом за зменшенням статутного капіталу здійснюється його збільшення. Ця операція має назву двоступінчата санація [11, 50].

Крім того, в санаційних заходах можуть приймати участь й кредитори. Фінансова їх участь можт здійснюватися:

- через трансформацію боргу у власність;
- через надання додаткових кредитних ресурсів;
- за допомогою повної або часткової відмови від існуючих вимог;
- шляхом пролонгації та реструктуризації наявної заборгованості.

Зазначені джерела фінансування санації найчастіше зустрічаються у вітчизняній та зарубіжній практиці фінансового оздоровлення підприємств.

Отже, термін «санація» походить від латинського «sanare» - оздоровлення, видужання. Зазначене в словнику тлумачення цілей санації та механізму її проведення, перелік санаційних заходів не є достатньо завершеним. Попередження банкрутства ще не означає оздоровлення та повного виходу підприємства з фінансової кризи. Можна зробити висновок, що наведений перелік заходів є неповним і не розкриває основних підходів до вибору тих чи інших форм санації.

1.2.Поняття та наслідки визнання банкрутства підприємства

Умови та показник відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури визначається ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30 червня 2000 р. (далі – Закон).

Банкрутство – визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як шляхом застосування ліквідаційної процедури.

Ліквідація підприємства у зв'язку з банкрутством представляє особливий інтерес для підприємців, бухгалтерів, аудиторів. Це пов'язано, передусім, з недосконалістю законодавства у цій сфері, що породжує на практиці безліч проблем.

Банкрутство завжди зачіпає інтереси дуже багатьох осіб:

- підприємств - кредиторів, які повинні встигнути заявити свої вимоги і претензії для того, щоб вони були враховані при погашенні боргів за рахунок майна банкрута;
- найманих працівників, з якими у першу чергу мають бути здійснені розрахунки, а також яким забезпечені певні гарантії при звільненні;
- підприємств, що можуть виступити в ролі санаторів і тому зацікавлені у створенні досконалого механізму банкрутства.

Банкрутство – складний процес, який може бути охарактеризований з різних боків: юридичного, управлінського, організаційного, фінансового, обліково-аналітичного тощо. Власне, процедура банкрутства є кінцевою стадією невдалого функціонування підприємства, якій, зазвичай, передують стадії нормальної ритмічної роботи і фінансових ускладнень. Банкрутство рідко буває несподіваним, особливо для досвідчених фінансистів та менеджерів, які намагаються регулярно відслідковувати тенденції у розвитку власних підприємств і найбільш важливих контрагентів та конкурентів.

Нерівномірний розвиток економіки і, тим більше, окремих її частин, зміна обсягів виробництва і збуту, значне падіння виробництва, що характеризується як кризова ситуація, слід розглядати не як збіг незадовільних ситуацій (хоча для окремого підприємства це буде саме так), а як деяку загальну закономірність, властиву ринковій економіці.

Кризові ситуації, що виникають в результаті відсутності відповідних

профілактичних заходів, можуть призвести до надмірної розбалансованості економіки підприємства і нездатності продовження фінансового забезпечення виробничого процесу, що кваліфікується як банкрутство підприємства[12, 289].

Основними причинами банкрутства можуть бути:

- істотне порушення фінансової усталеності підприємства у випадку перевищення зобов'язань над активами;
- значна незбалансованість від'ємного і додатнього грошових потоків;
- тривала неплатоспроможність підприємства, що викликана низькою ліквідністю його активів.

Існують наступні види банкрутства:

а) реальне банкрутство — повна неспроможність підприємства відновити в наступному періоді свою фінансову стабільність і платоспроможність в силу реальних втрат капіталу. Таке підприємство юридично об'являється банкрутом.

б) технічне банкрутство — банкрутство, що викликане суттєвим простроченням дебіторської заборгованості та перевищенням цієї заборгованості над кредиторською, а сума активів істотно перевищує фінансові зобов'язання. При ефективному антикризовому управлінні підприємство, як правило, не об'являють банкрутом юридично.

в) навмисне банкрутство — навмисне створення або збільшення керівником або власником підприємства його неплатоспроможності, нанесення економічного збитку в особистих інтересах або інтересах інших осіб, заздалегідь некомпетентне фінансове керівництво. Виявлені факти переслідуються карним законодавством.

г) фіктивне банкрутство — заздалегідь неправдиве об'явлення підприємством про свою неплатоспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання від них відстрочки виконання своїх зобов'язань або знижки на суми кредиторської заборгованості. Виявлені факти переслідуються карним законодавством.

Підставою для порушення справи про банкрутство є подача заяви в арбітражний суд підприємством - боржником, будь-яким кредитором, прокурором, органом державної податкової служби, контрольно-ревізійною службою. Суд може призначити три типи процедур: реорганізаційні (санаційні), ліквідаційні і мирову угоду між боржником і кредитором. Арбітражний суд визнає боржника банкрутом при відсутності пропозицій про санацію. У випадку признання підприємства банкрутом суд призначає ліквідаційну комісію.

Наслідки признання підприємства банкрутом:

- зупиняється підприємницька діяльність боржника;
- до ліквідаційної комісії переходять права розпорядження майном банкрута та його майнові права і обов'язки.;
- вважаються такими, що наступили, всі борги банкрута;
- зупиняється нарахування пені і процентів на всі види заборгованості;
- може бути признано недійсними угоди по продажу майна за три місяці до моменту подачі заяви про признання банкрутом і до року, до порушення справи про продаж майна або прийняття боргових зобов'язань, які привели підприємства до кризисного стану.

Кошти, виручені ліквідаційною комісією від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення претензій кредиторів.

Черговість розрахунку з різними групами кредиторів:

а) покриваються витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в арбітражному суді та з роботою ліквідаційної комісії, а також задовольняються вимоги кредиторів, забезпечені заставою;

б) виконуються зобов'язання перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства або виплат на акції трудового колективу);

в) задовольняються вимоги щодо державних і місцевих податків та неподаткових платежів до бюджету, вимоги органів державного страхування та соціального забезпечення;

- г) задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою;
- д) задовольняються вимоги членів трудового колективу щодо повернення їхніх внесків до статутного фонду підприємства.

Вимоги кожної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог попередньої. За недостатністю майна для повного задоволення всіх вимог однієї черги претензії задовольняються пропорційно належній кожному кредиторів сумі. Претензії не задоволені за браком майна вважаються погашеними. Майно, що залишилось після задоволення претензій кредиторів і членів трудового колективу, використовується відповідно до рішення його власника[13].

Отже, як бачимо банкрутство – це визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як шляхом застосування ліквідаційної процедури.

Наслідки признання підприємства банкрутом впливають не тільки на репутацію підприємства, а й завдають великих фінансових збитків не тільки власникові, а й акціонерам.

1.3. Методичні підходи проведення санації підприємства

Загальновідома модель фінансового оздоровлення підприємства передбачає послідовне здійснення відповідних заходів. Так, процес фінансового оздоровлення починається з виявлення та аналізу причин фінансової кризи. Проведення такого аналізу дає змогу або прийняти рішення щодо доцільності проведення санації, або, якщо це зробити неможливо, щодо повної ліквідації підприємства.

При проведенні процесу санації необхідно визначити її цілі та стратегію. На підставі обґрунтованої стратегії розробляється система

санаційних заходів, формується програма та проект плану санації. На кінцевому етапі здійснюється реалізація цього плану[14, 199].

Проведення санаційного аудиту є одним із найважливіших кроків у процесі фінансової санації, що дає змогу визначити санаційну спроможність підприємства, на основі чого й приймають рішення про доцільність проведення фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання.

До загальних критеріїв санаційної спроможності зараховують наявність у підприємства ефективної санаційної концепції та потенціалу для майбутньої успішної діяльності:

- стійких позицій на ринку та реальних можливостей збільшення обсягів реалізації;
- конкурентних переваг;
- виробничої, інноваційної, кадрової та інших складових потенціалу.

Економічними критеріями санаційної спроможності підприємства є його здатність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг. Санаційно спроможним підприємство буде, коли продисконтована очікувана вартість майбутніх активів (за умови успішної санації) буде більшою за вартість його ліквідаційної маси перед проведенням санації.

Заходи з фінансового оздоровлення здійснюють за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел. Мобілізація внутрішніх резервів стабілізації підприємства полягає у збільшенні обсягів вхідних грошових потоків або скороченні вихідних.

Вхідні грошові потоки класифікують у такий спосіб:

- виручка від реалізації основної продукції;
- надходження у вигляді інших операційних доходів;
- доходи від інвестиційної діяльності;
- кошти, залучені в результаті емісії корпоративних прав;
- кошти, залучені на умовах позики;
- державні дотації та субсидії.

До зовнішніх джерел санації належать:

- внески зі збільшення статутного фонду;
- надання позик;
- цільові внески на безповоротній основі.

Під час реалізації санаційних заходів орієнтуються насамперед на внутрішні джерела, оскільки їх використання допомагає подолати внутрішні причини фінансової кризи, отримати фінансові ресурси в короткий період, сприяє зростанню довіри до санованого підприємства з боку кредиторів.

Незважаючи на поширеність процедури санації у країнах із ринковою економікою, в Україні вона практично не використовується з таких основних причин:

- відсутність кваліфікованих кадрів у сфері розроблення та реалізації санаційних заходів і санаційного аудиту;
- ототожнення визначення санаційної спроможності з аналізом показників фінансового стану підприємства без урахування інших складових потенціалу суб'єкта господарювання;
- різноспрямованість інтересів суб'єктів санації та керівників підприємств;
- можливість штучного затягування процедури санації, що призводить до банкрутства підприємства.

Процес реорганізації санованих підприємств вимагає попереднього розроблення проекту санації. Його зазвичай розробляють санатор (представник боржника) та незалежний аудитор. У цьому проекті відображають:

- економічне та фінансове становище підприємства-боржника на початок санації;
- основні причини, що зумовили критичне фінансове становище підприємства;
- критерії, що забезпечують успіх проведення санації у запропонованій формі.

Підставою для вибору тієї чи іншої форми санації є обчислення її ефективності, визначеної через зіставлення результатів та витрат на здійснення санації у запропонованій формі. Результати санації можна оцінити за розміром додаткового прибутку (різницею між його сумою до і після проведення санації). Витрати на здійснення санації визначають шляхом розроблення спеціального кошторису витрат, їх можна розглядати як інвестиції санатора в економіку підприємства.

На будь-якому етапі провадження справи можна укласти мирову угоду про неспроможність підприємства, її має затвердити господарський суд. Результатом угоди є задоволення вимог кредиторів у встановленні відсотка від суми боргу, який зростатиме залежно від терміну сплати і договору сторін[15, 170].

Оцінка фінансового стану підприємства та причин фінансової кризи (згідно з класичною моделлю санації дає змогу зробити висновок про доцільність чи недоцільність санації) даної господарської одиниці. Якщо виробничий потенціал підприємства зруйновано, капітал утрачено, структура балансу незадовільна, то приймається рішення про консервацію та ліквідацію господарського суб'єкта. У тому разі, коли підприємство має реальну можливість відновити платоспроможність, ліквідність і прибутковість, має достатньо підготовлений управлінський персонал, ринки збуту товарів, а виробництво продукції відповідає пріоритетним напрямкам економіки країни, приймається рішення про проведення санації.

Окремим і дуже важливим аналітичним блоком у класичній моделі є формування стратегічних цілей і тактики проведення санації.

Відповідно до вибраної стратегії розробляється програма санації, тобто система взаємозв'язаних заходів, спрямованих на вихід підприємства з кризи. Вона формується на підставі комплексного вивчення причин фінансової кризи, аналізу внутрішніх резервів, стратегічних завдань санації та висновків про можливості залучення капіталу.

Наступним елементом класичної моделі оздоровлення є проект санації,

який розробляється на базі санаційної програми і містить техніко-економічне обґрунтування санації, розрахунок обсягів з фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей, конкретні графіки та методи мобілізації фінансового капіталу, строки освоєння інвестицій та їхньої окупності, оцінку ефективності санаційних заходів, а також прогнозовані результати виконання проекту. Проект фінансового оздоровлення доцільно розробляти в кількох варіантах.

Для вибору варіанта пропонуються такі критерії (проранжовані за значущістю):

- максимальна прибутковість у поєднанні з мінімальними витратами;
- ризик неповернення вкладів;
- способи стягнення існуючої дебіторської заборгованості та варіанти списання кредиторських довго - і короткострокових зобов'язань;
- підготовленість персоналу до запропонованих змін;
- можливості швидкого виходу на реальні та потенційні ринки збуту;
- конкурентоспроможна продукція та її частка в загальному обсязі продукції;
- гарантії соціального захисту персоналу;
- можливі позитивні (негативні) екологічні наслідки реалізації даного варіанта проекту фінансового оздоровлення.

Важливим компонентом санаційного процесу є координація та контроль за якістю реалізації запланованих заходів. Контролюючі органи повинні своєчасно виявляти й використовувати нові санаційні резерви, а також приймати об'єктивні кваліфіковані рішення щодо подолання можливих перешкод за здійснення оздоровчих заходів.

Дійову допомогу тут може надати оперативний санаційний контроль, який синтезує інформаційну й контрольну функції. Завданням санаційного контролю є ідентифікація оперативних результатів та підготовка проектів рішень щодо використання виявлених резервів і подолання додаткових перешкод.

Обґрунтування санаційного процесу для кожного окремого суб'єкта господарювання можна зробити у вигляді плану фінансового оздоровлення, бізнес-плану, техніко-економічного обґрунтування. Стандартної форми та структури такого плану не існує, але будь-яка його форма потребує наявності вірогідної базової інформації.

Беручи загалом, проект санації може мати таку структуру:

а) загальна характеристика підприємства:

1) фактичний фінансовий стан підприємства (фактичний обсяг реалізованої продукції, прибуток, заборгованість, коефіцієнт платоспроможності та ліквідності);

2) аналіз причин, унаслідок яких підприємство потрапило в скрутне фінансове становище;

3) перспективи виходу з цього стану.

б) план фінансового оздоровлення:

1) виробнича програма на найближчі роки (назва продукції, кількість, вартість);

2) баланс грошових доходів і витрат (суму необхідної допомоги в розрізі конкретних джерел показують окремо);

3) розрахунок ефективності заходів, спрямованих на оздоровлення підприємства.

в) прогнозовані кінцеві результати реалізації проекту.

План фінансового оздоровлення може бути складений у формі бізнес-плану. Такий бізнес-план спрямовано на відновлення платоспроможності й досягнення ефективної діяльності з урахуванням наданої державної підтримки для проведення санаційних заходів. Бізнес-план фінансового оздоровлення може мати такі розділи:

а) Загальна характеристика підприємства та його фінансовий стан:

1) найменування підприємства;

2) дані про реєстрацію, підпорядкування, місію та види діяльності;

3) організаційно-правовий статус;

- 4) форма власності;
- 5) організаційна структура;
- 6) фінансові коефіцієнти ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, оборотності капіталу, рівня дебіторської заборгованості, прибутковості, рентабельності.

б) Основні параметри проекту бізнес-плану: обґрунтування варіанта санації, розрахунок загального обсягу фінансових ресурсів (у тім числі державних коштів), строк реалізації плану, строк погашення інвестованого капіталу, фінансові результати реалізації плану (чиста теперішня вартість, внутрішня норма дохідності, строк окупності проекту).

в) Заходи для відновлення платоспроможності та підтримки ефективної господарської діяльності (заходи технічного, організаційно-економічного характеру та фінансові кошти, необхідні для їхнього здійснення).

З-поміж багатьох різних заходів, які сприяють відновленню платоспроможності й підтримувannya ефективної господарської діяльності підприємства, можна рекомендувати, зокрема, такі:

- зміна складу керівників підприємства та стилю управління;
- інвентаризація активів підприємства;
- оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат на виробництво;
- продаж дочірніх фірм і часток у капіталі інших підприємств;
- продаж незавершеного будівництва;
- обґрунтування необхідної чисельності персоналу;
- продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків готової продукції;
- реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки;
- запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- удосконалення організації праці;

- проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

г) ринок і конкуренція (характеристика галузі, перспективи її розвитку; сегменти ринку даного бізнесу, покупці, перелік основних конкурентів та їхні конкурентні переваги; стратегія виживання на ринку; тенденції та очікувані зміни на основних ринках).

д) маркетингова діяльність підприємства (стратегія маркетингу, канали розподілу, стратегія здійснення продажу, характеристика та аналіз каналів збуту, життєвий цикл продукту, інші дослідження та розробки).

е) план виробництва та його ресурсне забезпечення (виробнича програма підприємства, обсяг продажу продукції, потреба в основних фондах, оборотних коштах, персоналі, інвестиційних ресурсах).

є) фінансовий план (прогнозування фінансових результатів, розрахунок обсягів додаткових інвестицій, обґрунтування джерел фінансування, складання прогнозного балансу, розрахунок фінансових коефіцієнтів). Цьому розділу належить вирішальна роль стосовно вибору того чи того варіанта фінансового оздоровлення підприємства.

ж) обґрунтування сценаріїв подолання найбільш імовірних ризиків у процесі проведення фінансового оздоровлення підприємства.

Наслідки реалізації занадто ризикованих проектів бувають здебільшого негативними, а тому ця проблема потребує ретельного обмірковування. Для невеликих підприємств ризики можуть бути пов'язані передовсім із мікросередовищем та внутрішніми негараздами. Для великих підприємств, які розпочали реалізацію проекту санації, ризики найчастіше виходять із макросередовища (зміна законів, державної політики тощо).

Для визначення підприємств, які потребують державної фінансової підтримки, проводять державну експертизу санаційних проектів.

Розподіл державних фінансових коштів, визначення строків і порядку їхнього виділення та повернення залежать від низки чинників, а саме:

- ефективності санаційних проектів;

- потреби у фінансових коштах;
- строку окупності й повернення коштів;
- пріоритетності напрямків структурної перебудови економіки.

Державну підтримку доцільно надавати передовсім:

- підприємствам, продукцію яких можна реалізовувати на споживчому ринку;
- підприємствам, які забезпечують обороноздатність і безпеку держави;
- підприємствам, характер виробництва яких зв'язаний із міжнародними нормами щодо техніки безпеки та екології (підприємства енергетичного атомного комплексу, виробництва радіоактивних матеріалів, зброї тощо);
- перспективним підприємствам, які необхідні для технологічної перебудови виробництва (створення та розвиток мереж зв'язку, інформаційних систем, сучасних транспортних систем);
- підприємствам, які випускають конкурентоспроможну, імпортозамінну та експортну продукцію;
- підприємствам, які забезпечують випуск енергозберігаючої техніки та освоєння нових прогресивних технологій, зростання продуктивності праці, поліпшення умов праці і підвищення екологічності виробництва;
- підприємствам, які забезпечують створення умов для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності;
- підприємствам із широкими кооперованими внутрішньогалузевими та міжрегіональними зв'язками.

Ясна річ, що для відбору підприємств для фінансового оздоровлення треба уважно обмірковувати можливі негативні соціальні наслідки зупинки та наступної ліквідації того чи того підприємства. Передовсім ідеться про підприємства, розміщені у великих промислових вузлах з високим рівнем концентрації взаємозв'язаних виробництв, а також у невеликих містах і селищах, коли ці підприємства є майже єдиним місцем можливого працевлаштування населення.

У процесі обґрунтування переліку підприємств, яким необхідні

державні санаційні кошти, здійснюється діагностика їхнього фінансово майнового стану. Досвід показує, що такий аналіз має охоплювати основні аспекти функціонування підприємства, а саме: характеристику форми власності та розподілу статутного капіталу (організаційна структура підприємства, статут, організаційно - правова форма, частка державної власності, частка іноземного капіталу); фінансовий стан підприємства (прибуток і структура його розподілу, рентабельність продукції, продаж капіталу; собівартість товарної продукції, дебіторська та кредиторська заборгованість, запаси товарно-матеріальних цінностей, обсяг оборотних коштів, кредити, субсидії, дотації тощо); оцінка виробничого потенціалу (основні фонди й рівень їхнього спрацювання, рівень використання виробничих потужностей, ресурсозабезпеченість, обсяги та номенклатура продукції); кооперовані зв'язки та збут продукції (її реалізація, ціни, основні постачальники сировини, споживачі продукції, залишки готової продукції, ринки збуту); персонал, оплата праці; соціальна інфраструктура підприємства; техніко-економічне обґрунтування санації підприємства.

Наявність техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) санації і підприємства має бути неодмінною умовою для надання державної підтримки. ТЕО може мати різноманітну структуру, але, як правило, складається з таких розділів: загальні положення; характеристика підприємства; попит на продукцію та аналіз ринку; забезпеченість ресурсами й джерела їхнього поповнення; основні технічні рішення щодо перепрофілювання підприємства (реконструкція, технічне переозброєння); персонал і продуктивність праці; кошторис витрат на будівництво (реконструкцію, технічне переозброєння); собівартість продукції; оцінка ефективності заходів для санації підприємства; основні техніко-економічні показники підприємства, що підлягає санації; фінансова й економічна оцінка санації; висновки та рекомендації.

Під час проведення експертизи поданих проектів слід дотримуватися кількох вимог:

- єдності системи оцінних показників ТЕО;
- єдності одиниць виміру цих показників;
- єдності методичних підходів щодо формування цих показників.

За розробки ТЕО використовується досить широкий спектр різноманітних показників, які слід розглядати в базовому та перспективному (після проведення санації) періодах. Це насамперед показники рентабельності продукції та виробництва; терміну окупності (як відношення дисконтованої величини грошових потоків до дисконтованого обсягу санаційних витрат); точки беззбитковості; загальний обсяг інвестицій для проведення санації, їхній характер і розподіл за термінами вкладення; обсяг реалізованої продукції; прибуток; витрати на виробництво та реалізацію продукції; строки й умови погашення кредитів; чисельність персоналу; рівень використання виробничих потужностей.

Особливу увагу слід приділити показникам фінансової стійкості санаційного проекту, використанню та строкам повернення інвестицій.

Мобілізацію внутрішніх резервів можна здійснити за рахунок реалізації продукції за більш низькими цінами; скорочення дебіторської заборгованості; продажу зайвого устаткування, інших товарно - матеріальних цінностей; здавання в оренду приміщень, устаткування тощо.

Фінансову допомогу можуть здійснити три групи підприємств: партнери за кооперованими зв'язками; підприємства (холдинги), які володіють контрольним пакетом акцій неплатоспроможного підприємства; кредитори, які впевнені в позитивних наслідках фінансового оздоровлення неплатоспроможного підприємства.

Розглянемо управління змінами при реалізації обраної стратегії санації підприємства.

Наразі зміни стали невід'ємною частиною сучасного управління. Здатність реагувати на зміни, щоб використовувати їх для користі справи є вищим умінням, яке потрібне сьогодні в антикризовому менеджменті. Реакція на зміни та їх використання - це головне в управлінні ними.

Успішні шляхи проведення змін співпадають в трьох аспектах:

- а) «розмороження» організації, тобто залучення уваги людей до необхідності змін і усвідомленню реформаторських ідей;
- б) факт того, що змінам дозволяють пройти - тобто подолання опору людей й завоювання їх підтримки;
- в) вступ в зміни, тобто входження в процес і підготовка до послідуєчих змін.

Перша проблема при проведенні активних змін - як залучити увагу людей і переконати їх в необхідності змін.

Друга проблема - необхідність визначити реформаторську ідею. Щоб в обмежений час врятувати підприємство підходить лише декілька реформаторських ідей, а саме:

- зниження витрат,
- перегрупування навколо сильних задовільних моментів,
- використання тактики вдалих конкурентів.

Процес змін повинен починатися з усунення консерваторів у вищому менеджменті і може чи перемогти за наявності сильного керівництва чи закінчитися провалом.

Фактори успіху подолання кризових ситуацій:

- використання кваліфікованого кризис-менеджера і забезпечення глибокого причинного аналізу ситуації;
- послідовне впровадження заходів з вдосконалення культури управління фірмою на оперативному і стратегічному рівнях;
- покращення мотивації персоналу і залучення його до управління кризисом на всіх можливих етапах для забезпечення співробітництва і зацікавленості[6, 44].

Як бачимо, загальновідома модель фінансового оздоровлення підприємства передбачає послідовне здійснення відповідних заходів. Так, процес фінансового оздоровлення починається з виявлення та аналізу причин фінансової кризи. Проведення такого аналізу дає змогу або прийняти

рішення щодо доцільності проведення санації, або, якщо це зробити неможливо, щодо повної ліквідації підприємства. Потім потрібно визначити, які саме санаційні заходи доцільно проводити в тій чи іншій ситуації, адже кожне підприємство потребує індивідуального плану санаційних заходів.

1.4. Законодавчі акти, що регулюють визнання підприємства банкрутом

До 1992 р. в Україні не існувало інституту банкрутства. Закон України від 14 травня 1992 р. «Про банкрутство» визначив спеціальний порядок розгляду справ фінансово неспроможних підприємств арбітражними судами. Його сутність полягала у ліквідації підприємств. Закон не вирішував проблем фінансового оздоровлення підприємств і був прокредиторським. Його завдання полягало у примушуванні боржника будь-якими шляхами погасити борги кредиторам. Принципово іншим став Закон України від 30 червня 1999 р. «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Були змінені підстави для порушення справи про банкрутство; строки провадження справи; визначені судові процедури, які застосовуються до боржника; з'явилася нова судова фігура – арбітражний керуючий та ін. Проте головним у законі є відновлення платоспроможності господарюючого суб'єкта. Із прокредиторського цей закон став переважно продебіторським. На практиці існують різні підходи до регулювання банкрутства. Відсутня чітка наукова концепція державного регулювання неспроможності (банкрутства). Немає єдності з даних питань і у наукових працях багатьох вчених. Натомість проблеми державного регулювання банкрутства настільки багатозначні та багатогранні, що не можуть бути обмежені проведеними науковими дослідженнями. Головною проблемою є узгодження інтересів

кредиторів і дебіторів [16].

Головне місце серед цих законодавчих актів займає Конституція України – основний Закон держави, в якій зазначено, що органи судової влади здійснюють свої повноваження в установлених нею межах і відповідно до законів України. У ч. 3 ст. 42 Конституції зазначається: «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, не правомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція». Законодавчі акти, що входять до джерел курсу, мають різне юридичне значення та спрямованість. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є спеціальним законодавчим актом, який встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності - боржника або визнання його банкрутом та регламентує застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. у главі 23 дає визначення неспроможності, наводить заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва, неможливість визнання банкрутом казенних підприємств; процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника, склад майнових активів неплатоспроможного боржника, визначає державну політику з питань банкрутства, встановлює відповідальність за порушення законодавства про банкрутство. Господарський процесуальний кодекс (далі – ГПК) від 06.11.1991 р. визначає, що господарські суди розглядають справи про банкрутство в порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Крім того, у Кодексі викладені правила щодо порушення справи про банкрутство (ст. 2), підвідомчість і підсудність справ про банкрутство (статті 12 і 15). До правил провадження у справах про банкрутство відносяться також норми, що визначають загальні положення господарського судочинства (статті 1–47),

докази (статті 32–40), судові витрати (статті 44–49), процесуальні строки (статті 50–53) та перегляд судових рішень (статті 91–114). Провадження в справах про банкрутство визначено як одну з двох форм судового процесу (ст. 41). Проте основний масив процесуальних норм, що визначають загальний порядок провадження в справах про банкрутство, викладено в розділах II–V Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Цивільний кодекс (далі – ЦК) України від 16.01.2003 р. регламентує поняття юридичних та фізичних осіб (глави 4–7 розділу II книги першої), визначає та обчислює строки позовної давності (глави 18 і 19 розділу IV книги першої), порядок укладення правочинів (глава 16 розділу IV книги першої), встановлює положення про забезпечення виконання зобов’язання (розділ I книги п’ятої). Кримінальний кодекс (далі – КК) України від 05.04.2001 р. встановлює кримінальну відповідальність за фіктивне банкрутство, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконні дії в разі банкрутства, шахрайство з фінансовими ресурсами (статті 218–222)[17]. Після детального аналізу вітчизняної нормативної бази, з допомогою якої врегульовуються відносини щодо відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, варто ознайомитися із основними документами, які визначають специфіку транскордонних банкрутств.

Основна нормативна база, яка регулює відносини транскордонної неспроможності та відображає різні види проваджень у справах про транскордонну неспроможність – це згадуваний вище Типовий Закон та Регламент ЄС 1346/2000 про провадження у справах про неспроможність[16]. Додатково слід ознайомитися із принципами Світового банку і Рекомендаціями Міжнародного валютного фонду щодо відносин у сфері банкрутства.

Верховна Рада України 22 грудня 2011 р. прийняла Закон «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» №4212-VI (далі - Закон). В

вищеназваному Законі викладений в новій редакції Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Нова редакція Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» набрала чинності з 18 січня 2013 р. Найважливіші новели нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»:

а) згідно з новим Законом на засновників (учасників, акціонерів) боржника, керівника боржника або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями боржника;

б) скасовано процедуру банкрутства відсутнього боржника;

в) законом у новій редакції забороняється здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) без договору страхування ризиків його діяльності. У старій редакції Закону не було визначено порядок та умови обов'язкового страхування арбітражних керуючих від ризиків заподіяння шкоди боржнику чи кредиторам;

г) значно розширена компетенція суду шляхом встановлення підсудності господарського суду, який розглядає справу про банкрутство, усі справи у спорах за участю боржника (у тому числі трудові спори, спори за участю органів влади);

д) розширено перелік підстав для оскарження угод (майнових дій), здійснених боржником до порушення справи про банкрутство;

е) оприлюднення відомостей у справі про банкрутство здійснюється на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет;

є) замість погашення вимог кредиторів, які заявлені з пропуском місячного терміну, в новому Законі закладено механізм урахування вимог "запізнілих" кредиторів: вимоги таких кредиторів не є конкурсними і погашаються в останню, шосту чергу;

ж) законом закладено можливість передачі активів боржника в управління юридичній особі, визначеній господарським судом;

з) встановлено, що внесення змін до Реєстру вимог кредиторів, затвердженого господарським судом, здійснюється виключно за наслідками перегляду ухвали господарського суду в апеляційному та касаційному порядку або за нововиявленими обставинами, а також у разі правонаступництва (ч. 2 ст. 25 Закону в новій редакції);

и) у новому Законі визначено, які ухвали і постанови можуть бути оскаржені в апеляційному та касаційному порядку;

і) законом введено додаткову умову для ініціювання спрощеної процедури банкрутства боржника, що ліквідується власником;

ї) у Законі детально описано порядок проведення досудової санації. Стара редакція Закону передбачала можливість досудової санації боржника, однак порядок та умови здійснення цієї процедури не були визначені. У новій редакції Закону порядок та умови проведення досудової санації боржника описані детально;

й) кредитори, вимоги яких визнані конкурсними, мають право перевіряти обґрунтованість вимог інших кредиторів;

к) лише конкурсні кредитори мають право голосу на зборах кредиторів;

л) у новому Законі розширені права забезпечених кредиторів, у тому числі кредиторів майнових поручителів:

1) вимоги забезпечених кредиторів незалежно від факту подання ними відповідної заяви включаються до Реєстру вимог кредиторів;

2) майно боржника, що перебуває в заставі, не включається до складу ліквідаційної (конкурсної) маси і реалізується арбітражним керуючим у процедурі банкрутства тільки за згодою забезпеченого кредитора;

3) план санації та мирова угода не можуть бути затверджені без погодження із забезпеченими кредиторами (ч. 2 ст. 6, ч. 1 ст. 80 Закону в новій редакції);

4) погашення вимог забезпечених кредиторів за рахунок майна банкрута, що є предметом забезпечення, здійснюється в позачерговому порядку (ч. 9 ст. 45 Закону в новій редакції);

м) законом передбачений механізм трансформації процедури ліквідації у процедуру санації;

н) законом передбачено новий спосіб відновлення платоспроможності боржника: продаж майна боржника шляхом заміщення активів;

о) закон доповнено двома розділами, у яких детально врегульовано порядок продажу майна боржника на аукціоні та процедури банкрутства, пов'язані з іноземною процедурою банкрутства;

п) законом змінено правовий статус арбітражного керуючого, який із суб'єкта підприємницької діяльності перетворився на суб'єкта незалежної професійної діяльності. Також удосконалено порядок призначення арбітражного керуючого залежно від процедури банкрутства[19].

Отже, як бачимо основним законодавчим актом, що регулює визнання підприємства банкрутом є Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ВТОРМЕТ»

2.1.Фінансово-економічна характеристика підприємства ПАТ «Запорізький Втормет»

ПАТ «Запорізький Втормет» - спеціалізоване підприємство по заготівлі, переробці металобрухту, створено у процесі приватизації майна Запорізького орендного підприємства «Вторчормет» у 1993 році. Зареєстровано розпорядженням виконкому Шевченківської Ради народних депутатів м. Запоріжжя за №417-Р від 08 липня 1993 року. Форма власності - приватна. У 2010 році рішенням загальних зборів акціонерів змінено найменування товариства з Відкрите акціонерне товариство «Запорізький Втормет» на Публічне акціонерне товариство «Запорізький Втормет» 26.12.2013 року (номер запису 11031050032005426) реєстраційною службою Запорізького міського управління юстиції зареєстрована нова редакція Статуту ПАТ «Запорізький Втормет», якою приведено положення Статуту Товариства у відповідність до чинного законодавства та записано назву Товариства великими літерами. ПАТ «Запорізький Втормет» має 8 цехів та дільниць, які займаються заготівлею та переробкою металобрухту чорних металів та знаходяться у м. Запоріжжі, Бердянську, Мелітополі, Пришибі, Оріхові, Токмаку та Гуляйполі. Підприємство має також допоміжний ремонтно-механічний цех у м. Запоріжжі, який займається ремонтом виробничого обладнання, адміністративних будівель та автоцех, який займається перевезеннями металобрухту та інших ТМЦ для підприємства. Підприємство має базу відпочинку у м. Приморськ, яка надає послуги по відпочинку населення. Всі ці об'єкти являються структурними підрозділами товариства і не мають статусу юридичних осіб. Дочірніх філій і представництв товариство не має. Зазначається кадрова програма емітента,

спрямована на забезпечення рівня кваліфікації її працівників операційним потребам емітента. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу 39 осіб. Позаштатні працівники, особи, які працюють за сумісництвом та на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) відсутні. Кадрова програма емітента, спрямована на забезпечення рівня кваліфікації її працівників операційним потребам емітента: набір нових кадрів на підприємстві здійснюється самостійно, навчання та тренінги з персоналом проводяться менеджментом підприємства. Належність емітента до будь-яких об'єднань підприємств, найменування та місцезнаходження об'єднання, зазначаються опис діяльності об'єднання, функції та термін участі емітента у відповідному об'єднанні, позиції емітента в структурі об'єднання.

Товариство є членом:

- Української асоціації металевого брухту (місцезнаходження: 02660, м. Київ, вул. М. Раскової, 15). Основна мета створення і діяльності асоціації – розвиток взаємовідносин між державними органами і суб'єктами підприємництва з металобрухтом, подолання недобросовісної конкуренції. Товариство планує і надалі залишатись членом асоціації.

- Запорізький обласний союз промисловців і підприємств – роботодавців «Потенціал» (місцезнаходження: м. Запоріжжя, пр. Леніна, 162, кімн. 505). Запорізький обласний союз промисловців і підприємств «Потенціал» заснований 40 провідними промисловими підприємствами області 14 вересня 1990 року з метою підвищення ефективності суспільного виробництва, захисту законних прав і інтересів виробників товарів і послуг, консолідації їх діяльності, спрямованої на формування соціально-орієнтованої ринкової економіки. Товариство планує і надалі залишатись членом союзу.

Емітент не проводить спільну діяльність з іншими організаціями, підприємствами, установами. Пропозицій з боку третіх осіб щодо реорганізації Товариства не надходило. Опис обраної облікової політики (метод нарахування амортизації, метод оцінки вартості запасів, метод обліку

та оцінки вартості фінансових інвестицій тощо). Бухгалтерський облік ведеться автоматизовано, відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Фінансова звітність підприємства трансформується і надається в органи статистики та НКЦПФР відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – МСБО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Облікова політика здійснювалася на підставі наказу про облікову політику в товаристві. Товариство застосовує журнально-ордерну форму обліку. Облік основних засобів здійснюється відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» та розкриття інформації у фінансовій звітності здійснюється відповідно до МСБО 16 «Основні засоби». При первісному визнанні основні засоби відображаються за собівартістю. Така вартість включає витрати пов’язані із заміною частини таких основних засобів, визнані по мірі їх виникнення, якщо вони відповідають критеріям визнання. Базою оцінки для визнання балансової вартості об’єктів основних засобів згідно з МСБО є їх собівартість мінус будь-яка накопичена амортизація та будь-які накопичені збитки від зменшення корисності. На кожну звітну дату підприємство оцінює, чи є якась ознака того, що корисність активу може зменшитися. Підприємство зменшує балансову вартість активу до суми його очікуваного відшкодування, якщо і тільки якщо сума очікуваного відшкодування активу менша від його балансової вартості. Таке зменшення негайно визнається в прибутках чи збитках. Збиток від зменшення корисності, визнаний для активу (за винятком гудвілу) в попередніх періодах, підприємство сторнує, якщо і тільки якщо змінилися попередні оцінки, застосовані для визначення суми очікуваного відшкодування. Для нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів використовується прямолінійний метод, який згідно облікової політики підприємства, враховує строк корисного використання активу для кожного активу конкретно, або для групи подібних активів.

Ліквідаційна вартість, терміни корисного використання і метод

нарахування амортизації передивляються на кінець кожного фінансового року. Вплив будь-яких змін, що виникають від оцінок, зроблених в попередні періоди, враховується як зміна облікової оцінки. Згідно наказу про облікову політику придбані запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною оцінкою та передаються у господарчу діяльність та продаж за методом ФІФО. В фінансовій звітності запаси враховуються за найменшою з двох величин: фактичною собівартістю або чистою ціною реалізації. Дебіторська заборгованість та зобов'язання відображаються у звітності відповідно до МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання». Визнання доходів та витрат в фінансовій звітності підприємства здійснюється з використанням методу нарахування всіх доходів та витрат, які можуть бути достовірно оцінені, що відповідає вимогам Концептуальній основі складання фінансової звітності та МСФЗ. Витрати, понесені у зв'язку з отриманням доходу, визнаються у тому ж періоді, що й відповідні доходи. Основні види продукції або послуг, що їх виробляє чи надає емітент, за рахунок продажу яких отримано 10 або більше відсотків доходу за звітний рік: ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ВТОРМЕТ"» займається купівлею, переробкою та збутом металобрухту чорних металів. Товариство виробляє готову продукцію пакети № 3 вид 18, брикети із сталевий стружки № 1 вид 14, брухт конструкційний листовий вид №9 брухт сталевий вид №3. Діяльність підприємства не залежить від сезонних змін. Основними ринками збуту металобрухту є металургійні підприємства України в Донецькій, Дніпропетровській та Запорізькій областях - 90%, країни дальнього зарубіжжя - 10 %. Підприємство має більше 15 постачальників металобрухту, що займає 96% загального об'єму постачання. Розширення виробництва та впровадження нових технологій підприємством не планується. Підприємство планує збільшення об'ємів заготівки та реалізації металобрухту на діючих виробничих площах. Основні конкуренти: комерційні підприємства, що займаються заготівлею та перепродажем металобрухту. Товариство не планує будь-які значні інвестиції або інші

придбання, пов'язані з господарською діяльністю.

Основні засоби за кожною основною групою використовуються за своїм прямим призначенням. Терміни та умови користування основними засобами: будинки та споруди - до повного використання, відповідно до технічних характеристик; машини та обладнання - до повного використання, відповідно до технічних характеристик; транспортні засоби - до повного використання, відповідно до технічних характеристик; інші - до повного використання, відповідно до технічних характеристик. Обмеження на використання майна є. Орендованих основних засобів немає. Основні засоби знаходяться по місту знаходження цехів та ділянок в м. Запоріжжі, Бердянську, Мелітополі, Оріхові, Пришибі, Приморську, Токмаку та Залізничному. Особливостей по екологічних питаннях, які б могли позначитися на використанні активів підприємства не спостерігається. Інформація щодо планів капітального будівництва, розширення або удосконалення основних засобів, характер та причини таких планів, суми видатків, в тому числі вже зроблених, опис методу фінансування, прогнозні дати початку та закінчення діяльності та очікуване зростання виробничих потужностей після її завершення - відсутні. Проблеми, які впливають на діяльність емітента: ступінь залежності від законодавчих або економічних обмежень. Підприємство має більше 15 постачальників металобрухту, що займає більше 96 % загального об'єму. Значною мірою діяльність підприємства залежить від економічних умов, збільшення закупівельних цін постачання: на металобрухт, ГСМ, з/д тарифи та послуги. Розширення виробництва та впровадження нових технологій підприємством не планується. Підприємство планує збільшення об'ємів заготівки та реалізації металобрухту на діючих виробничих площах. Зміни в законодавстві також впливають на зменшення об'єму заготівлі металобрухту. Досвід показує, що дана галузь знаходиться під впливом циклічних коливань та під значною залежністю. Основні конкуренти: комерційні підприємства, що займаються заготівлею та перепродажем металобрухту. Крім того, підприємства, що

займаються подібною діяльністю, відчують вплив надзвичайно великої конкуренції зі сторони структур, що заготовляють металобрухт[20].

Для більш детальної характеристики підприємства в нинішній час проведемо вертикальний і горизонтальний аналіз за 2017-2018 рік. Горизонтальний базується на зіставленні кожної статті балансу з попереднім звітним періодом, розрахунку змін абсолютних і відносних величин та характеристиці виявлених відхилень. Горизонтальний аналіз за мету ставить виявлення абсолютних і відносних змін величини різних статей балансу, його розділів за певний період і критичну оцінку виявлених змін. За його допомогою можна виявити відхилення, які потребують детального вивчення. При горизонтальному аналізі розраховують абсолютні та відносні зміни показників. Порівняння дозволяє визначити загальний напрямок руху балансу. У виробничих умовах збільшення підсумків балансу вказує на позитивну динаміку, а зменшення на негативну.

Вертикальний аналіз – це представлення показника за рахунок процентного співвідношення до відповідного базового показника.

Принцип вертикального аналізу базується на тому, що загальну суму балансу приймають за 100%, а статті фінансової звітності виражають процентними частками від базового значення.

Вертикальний аналіз проводиться для визначення питомої частки окремих статей у загальній сумі валюти балансу і виявленні її змін. За вертикальним аналізом балансу можна дослідити структуру балансу в поточному стані, та проаналізувати зміни цієї структури. Зробивши вертикальний аналіз можна виявити основні тенденції та зміни діяльності підприємства. Також вертикальний аналіз дозволяє здійснювати міжгосподарські порівняння. Крім того, відносні показники пом'якшують негативний вплив інфляційних процесів.

Розрахунки вертикального та горизонтального аналізу активів ПАТ «Запорізький Вторинет» наведені у табл.2.1, для розрахунку використовуємо дані з таблиці А1.

Таблиця 2.1

Горизонтальний і вертикальний аналіз активів балансу ПАТ «Запорізький Вторинет»

Актив	Код рядка	На початок періоду		На кінець періоду		Відхилення		Питома вага		Відхилення
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. Грн.	%	На початок періоду	На кінець періоду	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I. Необоротні активи										
Нематеріальні активи:	1000	1,00	100	-	-	(1,00)	(100,00)	0,00000	-	-
первісна вартість	1001	15,00	100	15,00	100,00	-	-	0,00007	0,00010	0,000031
накопичена амортизація	1002	14,00	100	15,00	107,14	1,00	7,14	0,00006	0,00010	0,000036
Незавершені капітальні інвестиції	1005									
Основні засоби:	1010	84 228,00	100	76 972,00	91,39	(7 256,00)	(8,61)	0,38020	0,50734	0,127144
первісна вартість	1011	2 726 601,00	100	2 726 593,00	100,00	(8,00)	(0,00)	12,30766	17,97169	5,664035
Знос	1012	2 642 373,00	100	2 649 621,00	100,27	7 248,00	0,27	11,92746	17,46435	5,536891
Інвестиційна нерухомість:	1015	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
первісна вартість	1016	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Довгострокові біологічні активи:	1020	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
первісна вартість	1021	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
накопичена амортизація	1022									

Продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	-	100	-	-	-	-	-	-	-
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств										
інші фінансові інвестиції	1035	170,00	100	170,00	100,00	-	-	0,00077	0,00112	0,000353
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5,00	100	5,00	100,00	-	-	0,00002	0,00003	0,000010
Відстрочені податкові активи	1045									
Відстрочені аквізиційні витрати	1060									
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065									
Усього за розділом І	1095	84 404,00	100	77 147,00	91,40	(7 257,00)	(8,60)	0,38099	0,50850	0,127503
ІІ. Оборотні активи										
Запаси	1100	2 442,00	100	2 055,00	84,15	(387,00)	(15,85)	0,01102	0,01355	0,002522
Виробничі запаси	1101	2 427,00	100	2 046,00	84,30	(381,00)	(15,70)	0,01096	0,01349	0,002530

Продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Незавершене виробництво	1102	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Готова продукція	1103	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Товари	1104	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-		-						
Депозити перестрахування	1115									
Векселі одержані	1120									
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	63 052,00	100	14 161,00	22,46	(48 891,00)	(77,54)	0,28461	0,09334	(0,191273)
Дебіторська заборгованість за розрахунками:										
за виданими авансами	1130	14 293,00	100	3 420,00	23,93	(10 873,00)	(76,07)	0,06452	0,02254	(0,041975)
з бюджетом	1135	70,00	100	3,00	4,29	(67,00)	(95,71)	0,00032	0,00002	(0,000296)
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	40 736,00	100	40 289,00	98,90	(447,00)	(1,10)	0,18388	0,26556	0,081676

Продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	5,00	100	32,00	-	27,00	-	0,00002	0,00021	0,000188
Готівка	1166	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Рахунки в банках	1167	5,00	100	32,00	-	27,00	-	0,00002	0,00021	0,000188
Витрати майбутніх періодів	1170	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180									
у тому числі в:										
резервах довгострокових зобов'язань	1181									
Інші оборотні активи	1190	16 605,00	100	14 609,00	87,98	(1 996,00)	(12,02)	0,07495	0,09629	0,021338
Усього за розділом II	1195	137 133,00	100	74 569,00	54,38	(62 564,00)	(45,62)	0,61901	0,49150	(0,127503)
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Баланс	1300	221 537,00	100	151 716,00	68,48	(69 821,00)	(31,52)	1	1	-

Згідно таблиці 2.1, де наведено горизонтальний аналіз активів підприємства можна зробити наступні висновки: валюта балансу на кінець періоду зменшилась на 69821 тис. грн., що складає 32%. За розділом 1 «Необоротні активи» бачимо, що підприємство стал працювати гірше, майже за всіма статтями ми бачимо зменшення надходження грошових коштів, а саме це : нематеріальні активи надходження яких у відсотковому вираженні зменшилось на 100%; основні засоби, які зменшились на 7256 тис.грн, таке знизилась їх первісна вартість на 8 тис.грн. Найбільше з отриманих надходжень становлять кошти за знос основних засобів 7248 тис.грн., але якщо брати у відсотковому вираженні, то це лише 0,27%. Що стосується II розділу «Оборотні активи», то підприємство також отримало збитки у розмірі 62564 тис.грн. (45,62%). Майже за всіма статтями цього розділу збитки, найбільший збиток за статтею «дебіторська заборгованість» 48891 тис.грн.(77,5%).

Що стосується вертикального аналізу, відповідно даних таблиці можна зробити наступні висновки. Питома вага розділу 1 «Необоротні активи» збільшилась на 0.128%. Причиною такого збільшення є збільшення питомої величини основних статей балансу. Питома вага розділу «Оборотних активів» навпаки зменшилась на 0,128%. А причиною цього зменшення стало зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості за продукти, товари, роботи та послуги на 0,191%, також вплинуло зменшення дебіторської заборгованості за виданими авансами на 0,0420%, дебіторська заборгованість з бюджетом на 0,000296 %.

Проведений вертикальний і горизонтальний аналіз активів ПАТ «Зпорізький Втормет» вказує на те, що підприємство знаходиться у скрутному стані і за останній рік тільки погіршує свої показники, за більшістю статтями балансу підприємство знизило свої надходження. Якщо вчасно не вжити заходів підприємство завершить свою діяльність .

Наступними проведемо розрахунки вертикального та горизонтального аналізу пасивів ПАТ «Запорізький Втормет» і зведемо їх у таблицю 2. 2.

Таблиця 2.2

Горизонтальний і вертикальний аналіз пасивів балансу ПАТ «Запорізький Вторинет»

Пасив	Код рядка	На початок періоду		На кінець періоду		Відхилення		Питома вага		Відхилення
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. Грн.	%	На початок періоду	На кінець періоду	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
І. Власний капітал										
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 996,00	100	1 996,00	100,00	-	-	0,0090	0,0132	0,0041
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401									
Капітал у дооцінках	1405	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Додатковий капітал	1410	77 130,00	100	70 869,00	91,88	(6 261,00)	(8,12)	0,3482	0,4671	0,1190
Емісійний дохід	1411	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Резервний капітал	1415	499,00	100	499,00	100,00	-	-	0,0023	0,0033	0,0010
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(106 589,00)	100	(111 303,00)	104,42	(4 714,00)	4,42	(0,4811)	(0,7336)	(0,2525)
Вилучений капітал	1430	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
Інші резерви	1435									
Усього за розділом І	1495	(37 939,00)	100	(37 939,00)	100,00	-	-	(0,1713)	(0,2501)	(0,0788)

Продовження табл.2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення										
Усього за розділом II	1595	-	100	-	-	-	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення										
Поточна кредиторська заборгованість:										
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	100	-	-	-	(100,00)	-	-	-
за товари, роботи, послуги	1615	65 571,00	100	16 901,00	25,78	(48 670,0)	(74,22)	0,29598	0,11140	(0,18458)
за розрахунками з бюджетом	1620	3 651,00	100	163,00	4,46	(3488,0)	(95,54)	0,01648	0,00107	(0,01541)
за у тому числі з податку на прибуток	1621	163,00	100	-	-	(163,00)	(100,00)	0,00074	-	(0,00074)
за розрахунками зі страхування	1625	19,00	100	21,00	110,53	2,00	10,53	0,00009	0,00014	0,00005
за розрахунками з оплати праці	1630	110,00	100	86,00	78,18	(24,00)	(21,82)	0,00050	0,00057	0,00007
за одержаними авансами	1635	89 355,00	100	81 465,00	91,17	(7 890,00)	(8,83)	0,40334	0,53696	0,13362
Інші поточні зобов'язання	1690	89 795,00	100	91 019,00	101,36	1 224,00	1,36	0,40533	0,59993	0,19460
Усього за розділом III	1695	248 501,00	100	189 655,00	76,32	(58846,00)	(23,68)	1,12171	1,25007	0,12835
Баланс	1900	221 537,00	100	151 716,00	68,48	(69821,00)	(31,52)	1	1	-

Як бачимо, що у розділі I «Власний капітал» відбулося зменшення коштів за статтями: додатковий капітал на 6261 тис.грн.,нерозподілений прибуток на 4714 тис.грн..

У розділі III «Поточні зобов'язання і забезпечення» також спостерігаємо зменшення отриманих результатів діяльності на 58846 тис.грн. (23,68%), це відбулося за рахунок зменшення статей «Поточна кредиторська заборгованість» , а саме іншої поточної кредиторської заборгованості на 1224 тис.грн. та кредиторської заборгованості за розрахунками зі страховиками на 2000 грн.

За іншими статтями пасиву руху грошових коштів не спостерігалось.

Питома вага розділів пасиву наступна:

- в розділі I спостерігається збільшення коштів за додатковий капітал 0,1190%, резервний капітал 0,0010% та зменшення за статтею «Нерозподілений прибуток» на 0,2525%. Усього за розділом I «Власні кошти» спостерігається спад питомої ваги на 0,0789 %;
- в розділі III «Поточні зобов'язання і забезпечення» спостерігається, як збільшення, так і зменшення питомої ваги. В сумі питома вага за цим розділом збільшилась на 0,12835%.

Фінансовий стан підприємства потребує регулярної оцінки за допомогою різноманітних методів, прийомів та методик аналізу. Це допоможе повною мірою оцінити фінансовий результат діяльності підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці - за ряд періодів, дасть змогу визначити "слабкі точки" у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення. Неефективність використання фінансових ресурсів веде до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції. До невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, та загрози банкрутства.

2.2. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запорізький Втормет»

Фінансовий стан - це один з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємств. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Забезпеченість фінансовими ресурсами в межах розрахункової потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення виробничих показників, підвищення ефективності застосування засобів та предметів праці, робочої сили, сучасних інформаційних технологій.

В той же час на фінансовий стан підприємства впливають усі види його діяльності - комерційна, виробнича, фінансово-господарська. Позитивно впливає на нього, перш за все, безперебійний випуск і реалізація високоякісної конкурентоспроможної продукції. Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства[21, 349].

Платоспроможність і ліквідність характеризують фінансовий стан господарюючого суб'єкта, його наявні та потенційні можливості ефективної діяльності. Це свідчить про можливість підприємства успішно виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Ліквідність та платоспроможність розраховуються за даними балансу і відображують фінансові можливості підприємства у певний період його діяльності. Це характеризує кредитоспроможність підприємства, що є комплексним поняттям і означає його спроможність погашати заборгованість

не тільки в даний момент, а й у майбутньому. Високий рівень кредитоспроможності свідчить про те, що підприємство вчасно і в повному обсязі розраховувалось за усіма отриманими позиками, має стійкий фінансовий стан, високий рівень платоспроможності і ліквідності, а також позитивний прогноз щодо погашення заборгованості у майбутньому.

Залежно від часового інтервалу, протягом якого перевіряється спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання перед кредиторами, для оцінки використовують ту чи іншу характеристику: на найбільш короткостроковому періоді - платоспроможність, більш тривалому - ліквідність.

Ліквідність - це спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання вчасно і в повному обсязі. Для підтримки ліквідності на належному рівні підприємство повинно мати достатній обсяг грошових коштів та інших ліквідних активів, які в разі потреби можна перетворити в готівку і використати для погашення зобов'язань. При високому рівні ліквідності обсяг ліквідних активів значно перевищує обсяг поточних зобов'язань.

Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості. Аналізуючи ліквідність, доцільно оцінити не тільки поточні суми ліквідних активів, а й майбутні зміни ліквідності. Про незадовільний стан ліквідності підприємства свідчитиме той факт, що потреба підприємства в коштах перевищує їхні реальні надходження[22, 99].

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу зі статтями пасиву. У бухгалтерському балансі в активі засоби підприємства групуються за ступенем зростання їх ліквідності, в пасиві зобов'язання розміщені по мірі скорочення термінів (посилення, підвищення строковості) їх погашення. Якщо при такому порівнянні активів вистачає, то баланс - ліквідний і підприємство платоспроможне і навпаки[23].

Аналіз ліквідності активів ПАТ «Запорізький Вторинет» представлено у таблиці 2.3:

Таблиця 2.3

Аналіз ліквідності активів ПАТ «Запорізький Вторинет»

Активи		2013	2014	2015	2016	2017
A1	найбільш ліквідні активи	3,00	1 729,00	17,00	5,00	32,00
A2	менш ліквідні активи	59 347,00	68 488,00	137 347,00	118 151,00	57 873,00
A3	Повільноліквідні активи	23 863,00	27 838,00	20 912,00	19 047,00	16 664,00
A4	Важколіквідні активи	120 585,00	106 923,00	94 024,00	84 404,00	77 147,00
Баланс		203 798,00	204 978,00	252 300,00	221 607,00	151 716,00

Усі активи підприємства залежно від ступеня їх ліквідності, тобто від здатності та швидкості перетворення в грошові кошти, можна умовно поділити на такі групи:

а) найбільш ліквідні активи (A_1) - це суми грошових коштів підприємства на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно, в нашому випадку сума найбільш ліквідних активів дорівнює в 2013-3,00; 2014-1729; 2015-17,00; 2016-5,00; 2017-32,00. Як бачимо найбільш вигідним з точки зору найбільш ліквідних активів був 2014 рік, адже в цей рік сума найбільш ліквідних активів була найбільшою.

б) менш ліквідні активи (A_2) (активи, для перетворення яких у наявні кошти потрібний визначений час) - це дебіторська заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових робітників, взаємовідносин підприємства з платниками та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу тощо.

В нашому випадку менш ліквідні активи ПАТ «Запорізький Вторинет» становили : 2013-59347,00; 2014-68488,00; 2015-137347; 2016-118151,00; 2017-57873. Як бачимо, найбільше менш ліквідних активів було в 2015 році їх кількість становила 137347.

в) повільноліквідні активи (A_3) (найменш ліквідні активи) - це запаси і витрати. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості й правильності оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банку, від якості й попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків тощо.

На нашому підприємстві кількість повільно ліквідних активів дорівнює: в 2013- 23863; 2014- 27838; 2015- 20912; 2016-19047. В 2014 році кількість повільно ліквідних активів становила найбільшу частку.

г) активи, що важко реалізуються (A_4), - це активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. В цю статтю можна включити статті розділу I активу балансу «Необоротні активи». В 2013- 120585; 2014-106923; 2015- 94024; 2016-84404[23].

Для того, щоб провести повний аналіз ліквідності статей балансу потрібно також провести аналіз ліквідності пасивів, даний аналіз представлено у вигляді таблиці 2.4:

Таблиця 2.4

Аналіз ліквідності пасивів ПАТ «Запорізький Вторинет»

Пасиви		2013	2014	2015	2016	2017
П1	термінові платежі	97 643,00	114 296,00	176 765,00	158 706,00	98 636,00
П2	короткострокові зобов'язання	89 953,00	90 120,00	90 101,00	89 795,00	91 019,00
П3	довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-
П4	власні та прирівняні до них джерела	16 202,00	562,00	(14 566,00)	(37 939,00)	(37 939,00)
Баланс		203 798,00	204 978,00	252 300,00	210 562,00	151 716,00

Пасиви балансу групуються залежно від ступеня зростання строків

погашення зобов'язань так:

а) термінові платежі (P_1) - це кредиторська заборгованість, позики для працівників, інші короткострокові пасиви. Найбільша кількість строкових зобов'язань припадає на 2015 рік;

б) короткострокові зобов'язання (P_2) - це короткострокові позикові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати. Найбільша кількість короткострокових позичок припадає на 2017 рік, це свідчить про необхідність підприємства у коштах;

в) довгострокові зобов'язання (P_3) - це довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви. Такі пасиви у підприємства відсутні;

г) власні та прирівняні до них джерела (P_4) - це власний капітал підприємства - статті розділу I пасиву балансу.

Найбільша кількість постійних пасивів припадає на 2013 рік, далі спостерігається тенденція до зменшення, що свідчить про поступове збанкрутування підприємства.

Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання.

Підприємство може бути ліквідним в більшій або меншій мірі, або у нього взагалі може бути відсутня ліквідність. Для оцінки реального ступеня ліквідності підприємства спочатку необхідно здійснити аналіз ліквідності балансу.

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки з кожної групи активів і пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови: $A_1 \gg P_1; A_2 \gg P_2; A_3 \gg P_3; A_4 \ll P_4$.

Що стосується нашого підприємства, то бачимо наступну картину у 2013: $3 < 97643; 59347 < 89953; 23863 > 0; 120585 > 16202$.

У 2014: $1729 < 114296; 68488 < 90120; 27833 > 0; 106923 > 562$.

У 2015: $17 < 176765; 137347 > 90101; 20912 > 0; 94024 > -14566$.

У 2016: $5 < 158706; 118151 > 89795; 19047 > 0; 84404 > -37939$.

У 2017: $32 < 98636; 57873 < 91019; 16664 > 0; 77147 > -37939$.

Як бачимо жодного з років умов абсолютної ліквідності не було досягнуто, що свідчить про вкрай тяжке становище підприємства. Зазвичай на практиці ці співвідношення порушуються. Недостача коштів однієї групи активів компенсується у вартісній формі лишком іншої, при чому менш ліквідні активи замінюються більш ліквідними. Але як бачимо у нашого підприємства так не відбувається, воно потребує термінового поповнення всіх активів.

При аналізі ліквідності підприємства використовують такі відносні показники:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань підприємства;
- коефіцієнт поточної ліквідності (Current Ratio) розраховується як відношення оборотних коштів до короткострокових зобов'язань (у відсотках).

При розрахунку використовуються середні значення балансових показників за розрахунковий період.

Коефіцієнт поточної ліквідності (або загальний коефіцієнт покриття боргів, або коефіцієнт покриття, current ratio) характеризує ступінь покриття короткострокових пасивів оборотними активами, і застосовується для оцінки здатності підприємства виконати свої короткострокові зобов'язання. Коефіцієнти ліквідності характеризують платоспроможність підприємства не тільки на даний момент, але й у випадку надзвичайних обставин[24].

Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття) - характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів - оборотних коштів. Цей коефіцієнт дає найбільш загальну оцінку ліквідності активів. Оскільки поточні зобов'язання підприємства погашаються в основному за рахунок поточних активів, через це для забезпечення нормального рівня ліквідності необхідно, щоб вартість поточних активів перевищувала суму поточних зобов'язань[25].

Розраховані коефіцієнти для ПАТ «Запорізький Вторинет» представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ліквідності

Показник	Формула	Нормативне знач.	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$A1/P1+P2$	0,25-0,35	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт поточної ліквідності	$A1+A2/P1+P2$	0,7-0,85	0,32	0,34	0,51	0,48	0,31
Коефіцієнт загальної ліквідності	$A1+A2+A3/P1+P2$	2,0-3,0	0,44	0,48	0,59	0,55	0,39

Як бачимо, жодного року показники ліквідності не відповідають нормативним значенням.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм платоспроможності та ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокової заборгованості воно може погасити в поточний момент або найближчим часом. З розрахунків видно, що підприємство не може погасити всі свої короткострокові борги і платоспроможність вважається не нормальною.

Дивлячись на отримані результати коефіцієнту поточної ліквідності, можна зробити наступні висновки-підприємство не може виконати свої короткострокові зобов'язання. У випадку надзвичайних обставин підприємство не зможе покрити свої борги.

Коефіцієнти загальної ліквідності (коефіцієнти покриття) також жодного року не співпали з нормативними значеннями, це свідчить про нездатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів.

Аналіз ліквідності доцільно доповнити аналізом платоспроможності, яка характеризує спроможність підприємства своєчасно й повністю виконати

свої платіжні зобов'язання, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру. Платоспроможність підприємства свідчить про наявність грошових коштів упродовж достатнього періоду часу для виконання фінансових зобов'язань. Це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. При дослідженні поточної платоспроможності порівнюються суми платіжних засобів підприємства зі строковими зобов'язаннями[22, 91].

У платіжному балансі розглядаються усі операції резидентів з нерезидентами за обумовлений період часу. Аналіз рахунків платіжного балансу дозволяє ретельно проаналізувати зміст усіх операцій з нерезидентами, що здійснюються тим чи іншим підприємством. При дефіциті платіжного балансу можна з великою часткою впевненості передбачити майбутню кризу підприємства, а також зростання заборгованості. Таким чином, аналіз стану платіжного балансу і його основних статей дозволяє прогнозувати майбутні економічні події, розробити заходи по усуненню небажаних проблем пов'язаних з безперервною діяльністю підприємства.

Розглянемо платіжний баланс підприємства, для цього розрахуємо наступні показники :

- розрахунки з дебіторами = дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги + дебіторська заборгованість за виданими авансами та за розрахунками з бюджетом + інша поточна дебіторська заборгованість;

- заборгованість по кредиторам = поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги + поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом + поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування + поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці + поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами.

Зведемо результати оцінки платіжного балансу підприємства в таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Платіжний баланс підприємства, тис. грн.

Актив						Пасив					
Наявні кошти для покриття заборгованості	2013	2014	2015	2016	2017	Негайні та інші платежі	2013	2014	2015	2016	2017
Грошові кошти та їх еквіваленти	3	1 729	17	5	32	Заборгов. по позикам	11	-	-	-	-
Розрахунки з дебіторами	59 347	68488	137347	118151	57873	Заборгов. по кредиторам	97 643	114 296	176765	158 706	98 636
Всього	59 350	70217	137364	118156	57905	Всього	97 654	114 296	176765	158 706	98 636
Сальдо	38 304	44079	39401	40550	40731	Сальдо					
Баланс	97 654	114296	176765	158706	98636	Баланс	97 654	114 296	176765	158 706	98 636

Оскільки сальдо платіжного балансу знаходиться в активах, робимо висновок, що підприємство не платоспроможне.

Оцінку фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати на основі комплексу показників платоспроможності.

Платоспроможність - здатність підприємства платити по своїм, зовнішнім зобов'язанням.

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року. Іншими словами це спроможність підприємства виконувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання за рахунок власних активів.

Показники платоспроможності вимірюють рівень фінансового ризику підприємства, тобто ймовірність її банкрутства. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують його загальні зобов'язання [26,149]. Тобто підприємство має достатньо коштів для функціонування і у разі чого зможе повністю покрити свої зобов'язання.

Розглянемо основні показники платоспроможності підприємства:

- коефіцієнт грошової платоспроможності (його ще називають коефіцієнтом абсолютної ліквідності) визначається відношенням сум залишків за статтями гроші та їх еквіваленти до суми коштів за розділом III балансу «Поточні зобов'язання і забезпечення».

- коефіцієнт розрахункової платоспроможності визначається відношенням сум залишків за розділом II балансу «Оборотні активи» до суми коштів за розділом III балансу «Поточні зобов'язання і забезпечення».

- коефіцієнт ліквідної платоспроможності визначається відношенням загальної суми оборотних (поточних) активів до загальної суми зобов'язань і доходів майбутніх періодів та поточних зобов'язань і забезпечень.

Доцільно буде провести розрахунок динаміки показників платоспроможності ПАТ «Запорізький Втормет» за 5 років отримані дані зведемо в таблицю 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників платоспроможності підприємства

Показник	Норматив	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,2-0,3	0,00002	0,00846	0,00006	0,00002	0,00017
Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,8-1,0	0,44358	0,47968	0,59309	0,55184	0,39318
Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	2,0-3,0	0,44358	0,47968	0,59309	0,55184	0,39318

Дивлячись на отримані результати бачимо, що грошова платоспроможність підприємства не відповідає нормативу і значення коефіцієнта значно нижчі, що свідчить про відсутність вільних коштів на балансі підприємства. Коефіцієнт ліквідної платоспроможності також не відповідає нормативним значенням, що свідчить що у разі банкрутства підприємству не вистачить своїх оборотних засобів для повної ліквідації своїх боргових зобов'язань.

Наступним етапом буде доцільно розрахувати коефіцієнти фінансової стійкості підприємства. Коефіцієнт фінансової стійкості - говорить про здатність підприємства залишатися платоспроможним в довгостроковому періоді. Коефіцієнт фінансової стійкості розраховується як співвідношення суми власного капіталу і довгострокових зобов'язань до суми пасивів. Значення коефіцієнта показує, яку частку активів компанія здатна фінансувати за рахунок постійного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі.

Високе значення цього показника говорить про низький ризик банкрутства. Низьке значення говорить про те, що існує ризик втратити платоспроможність.

Розрахуємо коефіцієнт фінансової стійкості для ПАТ «Запорізький Вторинет», отримані данні зведемо в таблицю 2.8

Таблиця 2.8

Коефіцієнти фінансової стійкості підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Формула за кодом рядків форм фінансової звітності	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8
Сума власних обігових коштів (Рк)	Різниця суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань і позаоборотних активів	Ф. № 1, р. 1495 +	(104383,00)	(106361,00)	(108590,00)	(111 368,00)	(115086,00)
		+ р. 1595 –					
		- р. 1095					
		або					
		ф. № 1, р. 1195 – 1695					
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	Власні обігові кошти / Оборотні активи	$P_k / \text{ф. № 1, р. 1195}$	-1,2544	-1,0847	-0,6861	-0,8121	-1,5433
Маневреність робочого капіталу	Запаси / Власні оборотні кошти	Ф. № 1, р. 1100 /	-0,0692	-0,1053	-0,0393	-0,0219	-0,0179
		P_k					
Маневреність власних обігових коштів	Грошові кошти / Власні оборотні кошти	Ф. № 1 р. 1165	0,0000	-0,0163	-0,0002	0,0000	-0,0003
		/ P_k					
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	Власні обігові кошти / Сума запасів	$P_k / \text{Ф. № 1, р. 1100}$	-14,4495	-9,4974	-25,4131	-45,6052	-56,0029

Продовження табл.2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт покриття запасів	Нормативні джерела покриття запасів / Сума запасів	Ф. № 1 (р. 1495 – 1095 + 1595 + 1600 + 1610) / Ф. № 1, р. 1100	-14,4480	-9,4974	-25,4131	-50,0995	-56,0029
Коефіцієнт фінансової автономії	Власний капітал / Сума пасивів	Ф. № 1, р.1495 /	0,0795	0,0027	-0,0577	-0,1713	-0,2501
		Ф. № 1, р. 1900					
Коефіцієнт фінансової залежності	Пасиви / Власний капітал	1 - К _{авт.}	0,9205	0,9973	1,0577	1,1713	1,2501
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	Власні обігові кошти / Власний капітал	Р _к / Ф. № 1, р.1495	-6,4426	-189,2544	7,4550	2,9354	3,0334
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал / Сума пасиву	Ф. № 1, р.1595 + р. 1695 + р. 1700/	0,9205	0,9973	1,0577	1,1217	1,2501
		Ф. № 1, р. 1900					
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	Власні оборотні кошти /	Ф. № 1, р.1495 /	0,0864	0,0027	-0,0546	-0,1527	-0,2000
	Позикові фінансові ресурси	Ф. № 1, р.1595 + р. 1695 + р. 1700					
Показник фінансового левириджу	Довгострокові зобов'язання / Власні кошти	Ф. № 1, р. 1595 / Ф. № 1, р.1495	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000

Продовження табл.2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + довгострокові позики) / Сума пасиву	Ф. № 1, р.1495 + р. 1595 / Ф. № 1, р. 1900	0,0795	0,0027	-0,0577	-0,1713	-0,2501
коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів		ф№1 р.1595/(ф№1 1595+1495)	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень		ф№1 р.1595/ф№1 р.1095	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
коефіцієнт короткострокових зобовязань		(ф№1 р.1600/(р.1595+р.1695))	0,0001	0,0000	1,0000	0,0000	0,0000
коефіцієнт автономії джерел формування запасів		ВОК/(ВОК+Ф.№1 р.1510+ф.№1 р.1600)	1,0001	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
коефіцієнт кредиторської заборгованості		(ф.№1 р.1610+...+р.1690)/(ф.№1 р.1595+р.1695)	1,0000	1,0000	0,5147	1,0000	1,0000
співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю		(ф№1 р.1125+...+1155)/ф №1 р.1695	0,3164	0,3350		0,4755	0,3051

Розберемо детальніше отриманні данні. Власні оборотні кошти - показник фінансової стійкості та ліквідності компанії, який являє собою суму грошових коштів, що залишилася після виключення зобов'язань фірми зі своїх оборотних активів, як бачимо у нашого підприємства таких коштів не має.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами в нашому випадку говорить про нездатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів. Оскільки значення коефіцієнту нижче нормативного необхідно залучати додаткові кошти для покриття розривів у платіжному календарі.

Маневреність робочого капіталу - цей показник вказує на частину запасів підприємства, що фінансуються за рахунок власних обігових коштів. У нашого підприємства такі запаси відсутні.

Маневреність власних обігових коштів вказує, яка частина власних обігових коштів перебуває у грошовій формі, в нашого підприємства таких коштів немає. Невисоке значення показника свідчить про нездатність швидко відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів свідчить про рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів. Спостерігається негативна динаміка цього показника.

Спостерігаємо негативну динаміку коефіцієнта покриття запасів, що свідчить про не забезпеченість нормативними джерелами фінансування запасів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу дозволяє визначити частку власного капіталу, що спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних [19,134]. Позитивною динамікою є збільшення показника, що ми й спостерігаємо.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є протилежним до коефіцієнту автономії та дозволяє визначити частку активів підприємства, що

фінансуються за рахунок довгострокових та короткострокових позикових ресурсів. Як бачимо частка таких активів на нашому підприємстві значна і перевищує нормативне значення(0,4-0,6).

Показник фінансової стабільності – свідчить про співвідношення власних та позикових коштів, а нормативним значенням є одиниця[27]. Значення нашого показника близьке до нормативного.

Показник фінансового левериджу показує, що підприємство не залежить від довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування - власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів[27]. Низьке значення показника свідчить про високий рівень ризику втрати платоспроможності та погані перспективи функціонування підприємства.

Коефіцієнт автономії джерел формування запасів показує частку власних обігових коштів у загальному обсязі основних джерел формування запасів[28,154].

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості - показник ділової активності, який вказує на кількість оборотів, які здійснила кредиторська заборгованість протягом року. Порівнюючи оборотність кредиторської та дебіторської заборгованості можна визначити якість політики комерційного (товарного) кредитування в компанії. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською означає, що компанія використовує кошти кредиторів в якості джерела фінансування своїх дебіторів, а інша частина грошей використовується фірмою для фінансування своїх інших операцій[29].

Наступним проаналізуємо фінансовий стан підприємства і визначимо тип його фінансової стійкості. Фінансова стійкість визначається достатньою забезпеченістю потреб будь-якого підприємства фінансовими ресурсами для створення безперервного та ефективного процесу діяльності в ринкових умовах. Отримані дані по нашому підприємству зведемо в таблицю 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запорізький Вторинет»

N	Показник	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7
1	Власний капітал	16 202,00	562,00	(1466,00)	(37939,00)	(37939,00)
2	Необоротні активи	120 585,00	106923,00	94024,00	84404,00	77147,00
3	Власні обігові кошти(р.1 -р.2)	(104383,00)	(106361,0)	(108590,0)	(122343,0)	(115086,0)
4	Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-
5	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.3 + р.4)	(104383,00)	(106361,0)	(108590,0)	(122343,0)	(115086,0)
6	Короткострокові кредити і позики	9 599,00	16508,00	82553,00	65571,00	16901,00
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5 + р.6)	(94 784,00)	(89853,00)	(26037,0)	(56772,0)	(98185,0)
8	Запаси	7 224,00	11199,00	4273,00	2442,00	2055,00
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р.3 - р.8)	(111607,00)	(117560,0)	(112863,0)	(124785,0)	(117141,0)
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р.5 - р.8)	(111607,00)	(117560,0)	(112863,0)	(124785,0)	(117141,0)

Продовження табл.2.9

1	2	3	4	5	6	7
11	Надлишок (+) або настаха (-) основних джерел покриття запасів (р.7 - р.8)	(102008,00)	(101052,0)	(30 310,0)	(59214,00)	(100240,0)
12	Тип фінансової стійкості	криз. фін.стан	криз. фін.стан	криз. фін.стан	криз. фін.стан	криз. фін.стан
13	Запас стійкості фінансового стану, днів (р.11/V)*360, де V - чиста виручка від реалізації продукції	- 394,32	- 507,54	- 63,04	- 2444,33	- 706,94
14	Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів (р.11:р.8), коп.	-14,12	-9,02	-7,09	-24,25	-48,78

З усіх отриманих даних можна зробити висновок, що ПАТ «Запорізький Втримет» перебуває у кризовому фінансовому стані і потребує негайних заходів щодо його оздоровлення.

2.3.Діагностика рентабельності підприємства

Рентабельність дає уявлення про достатність чи недостатність прибутку порівняно з іншими окремими величинами, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства[30,39]. Розрахуємо показники аналізу рентабельності підприємства для ПАТ «Запорізький Втримет» та зведемо в таблицю 2.10.

Таблиця 2.10

Показники аналізу рентабельності підприємства

№ п/п	Рентабельність	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків форм фінансової звітності	Значення				
				2013	2014	2015	2016	2017
1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	Прибуток від звичайної діяльності / Активи	ф. №2, р. 2290 / ф. №1, р. 1300	-0,0175	-0,0155	-0,0122	-0,0180	-0,0084
2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Чистий прибуток / Активи	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1300	-0,0154	-0,0157	-0,0122	-0,0179	-0,0084
3	Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1495	-0,1939	-5,7100	0,2115	0,1047	0,0335
4	Рентабельність виробничих фондів	Чистий прибуток / Виробничі фонди	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1011 + р. 1100	-0,0011	-0,0012	-0,0011	-0,0015	-0,0005
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Прибуток від реалізації / ЧД(В)Р	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2000	2,0285	2,0361	2,0021	2,4958	2,0128
6	Рентабельність витрат	Прибуток від реалізації / Витрати на виготовлення і реалізацію продукції	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2050 + р. 2130 + р. 2150	-1,9723	-1,9652	-1,9979	-1,6685	-1,9874

Аналіз рентабельності полягає в дослідженні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів рентабельності, що є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства.

Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн вкладених активів (інвестицій). Як бачимо підприємство не отримує прибутку від інвестицій.

Рентабельність за чистим прибутком - являє собою відношення суми чистого прибутку до чистого доходу від реалізації, як бачимо цей показник є від'ємним[31,76].

Рентабельність власного капіталу – це відношення чистого прибутку до середньої величини власного капіталу, тенденція цього показника свідчить про значне збільшення прибутків у 2015 році, а далі спостерігається їх спад.

Показник рентабельності виробничих фондів вказує на різницю між балансовим прибутком та середньорічної вартості основних виробничих фондів і матеріальних оборотних коштів.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від продажів - показник рентабельності, який вимірює об'єм операційного прибутку (валового прибутку за вирахуванням операційних витрат) згенерований кожною гривнею продажів[32].

Рентабельність витрат характеризується прибутковістю операційних витрат. Показує, скільки прибутку припадає на 1 грн понесених витрат. Як бачимо, витрати на підприємстві більші за прибуток.

Важливим компонентом аналізу рентабельності підприємства є факторні моделі рентабельності - вони розкривають найважливіші причиннонаслідкові зв'язки між показниками фінансового стану підприємства і фінансовими результатами. Тому вони є незамінним інструментом прояснення ситуації, що склалася.

Факторні моделі рентабельності є також моделями прогнозування фінансової стійкості підприємства, що управляються. Необхідність

передбачення найближчих і віддалених перспектив розвитку є актуальним завданням для підприємств. Темпи зростання виробництва залежать не лише від попиту, ринків збуту, потужностей підприємства, але і стану фінансових ресурсів, структури капіталу й інших факторів[33,234]. Проведемо факторний аналіз рентабельності виробничих фондів та отриманні дані зведемо в таблицю 2.11.

Таблиця 2.11

Факторний аналіз рентабельності виробничих фондів

N	Показник	Період				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Прибуток від звичайної діяльності, тис.грн. (ф.№2 р.2290)	-3 568,00	-3 179,00	-3 082,00	-3 990,00	-1 272,00
2	Чиста виручка від реалізації продукції, тис.грн.(ф.№2 р.2000)	93 130,00	71 677,00	173 082,0	8 721,00	51 046,00
3	Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн. (ф.№2 р.1010 - середнє значення)	126634,0	113 574,0	100 296,0	89 038,00	80 600,00
4	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів (запасів), тис.грн. (ф.№2 р.1100 - середнє значення)	8 367,50	9 211,50	7 736,00	3 357,50	2 248,50
5	Середньорічна вартість виробничих фондів (р.3+р.4), тис.грн.	135001,5	122 785,5	108 032,0	92 395,50	82 848,50
6	Коеф.фондомісткості продукції (р.3/р.2), коп. на 1 грн.	1,3598	1,5845	0,5795	10,2096	1,5790
7	Коеф.закріплення обігових коштів (р.4/р.2), коп. на 1 грн.	0,0898	0,1285	0,0447	0,3850	0,0440
8	Рентабельність реалізованої продукції (р.1/р.2), коп. на 1 грн.	-0,0383	-0,0444	-0,0178	-0,4575	-0,0249
9	Рентабельність виробничих фондів (р.1/р.5), коп. на 1 грн.	-0,0264	-0,0259	-0,0285	-0,0432	-0,0154

Як бачимо, підприємство не отримує прибутки вже 5 років. В тому числі підприємство також не отримує прбутки від інвестицій, як зазначалось раніше. Тобто можна дійти висновку про перебування підприємства в кризовому стані, підприємство потребує негайного вживання санаційних заходів задля продовження нормального функціонування у довгостроковому періоді.

2.4. Розрахунок показників ймовірності банкрутства на основі базових моделей

Існує багато західних та вітчизняних моделей оцінки ймовірності банкрутства.

В рамках даного аналізу будується функція, за якою і відбувається розрахунок інтегрального показника. Він дає можливість з досить високою точністю визначити стан підприємства та оцінити ймовірність банкрутства.

Такі можливості надає п'ятифакторна модель Альтмана, яку розглянемо більш детально. Дана модель складається із п'яти показників, що характеризують різні сторони фінансового стану підприємства. У процесі розрахунку використовуються п'ять факторів (коефіцієнтів), що найбільш повно можуть охарактеризувати і фінансовий потенціал підприємства, порівняно із іншими моделями оцінки ймовірності банкрутства. Окрім того, значною перевагою даної моделі є також можливість визначити наявність кризи на її ранніх етапах.

Формула розрахунку п'ятифакторної моделі Е. Альтмана має вигляд:

$$Z = 1,2 \cdot x_1 + 1,4 \cdot x_2 + 3,3 \cdot x_3 + 0,6 \cdot x_4 + 0,99 \cdot x_5, \quad (2.1)$$

де x_1 – відношення власного оборотного капіталу до всього активів;

x_2 – відношення нерозподіленого прибутку до всього активів;

x_3 – відношення прибутку до виплати відсотків до всього активів;

x_4 – відношення власного капіталу до зобов'язань;

x_5 – відношення чистого доходу до всього активів.

Для визначення ймовірності банкрутства порівнюється розрахований індекс із його критичним значенням [34,56].

У таблиці 2.12 розрахуємо модель Альтмана для ПАТ «Запорізький Вторинет»:

Таблиця 2.12

Модель Альтмана

	2013	2014	2015	2016	2017
x1=	-0,5122	-0,5189	-0,4304	-0,5522	-0,7586
x2=	-0,0154	-0,0157	-0,0122	-0,0179	-0,0084
x3=	-0,0174	-0,0162	-0,0118	-0,0180	-0,0089
x4=	0,0864	0,0027	-0,0546	-0,1527	-0,2000
x5=	0,4570	0,3497	0,6860	0,0394	0,3365
Z =	-0,1893	-0,3502	0,0740	-0,7997	-0,7384

За отриманими результатами бачимо, що ймовірність настання банкрутства дуже висока. Рівень фінансового потенціалу такого підприємства дуже низький.

Окрім західної моделі, розглянемо також вітчизняну модель. Найбільш поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю О.Терещенка.

Розроблена дискримінантна модель О. Терещенка має значні переваги над традиційними вітчизняними методиками:

- зручність у застосуванні;
- при використанні вітчизняних статистичних даних врахована сучасна міжнародна практика;
- вирішення проблеми критичних значень показників, за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності;
- врахування галузевої специфіки підприємства

Модель Терещенка представляється у такому вигляді[35,56]:

$$Z = 1,5 \cdot x_1 + 0,08 \cdot x_2 + 10 \cdot x_3 + 5 \cdot x_4 + 0,3 \cdot x_5 + 0,1 \cdot x_6, \quad (2.2)$$

де x_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

x_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

x_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

x4 – відношення прибутку до виручки;

x5 – відношення виробничих запасів до виручки;

x6 – відношення виручки до основного капіталу.

Застосуємо модель Терещенка для ПАТ «Запорізький Втормет»
таблиця 2.13.

Таблиця 2.13

Модель Терещенко

	2013	2014	2015	2016	2017
x1=	0,0000	0,0085	0,0001	0,0000	0,0002
x2=	1,0864	1,0027	0,9454	0,8915	0,8000
x3=	-0,0154	-0,0157	-0,0122	-0,0179	-0,0084
x4=	-0,0337	-0,0448	-0,0178	-0,4555	-0,0249
x5=	0,0776	0,1562	0,0247	0,2800	0,0403
x6=	5,7481	127,5391	-11,8826	-0,2299	-1,3455
Z=	0,3623	12,5133	-1,3162	-2,3242	-0,2667

Як бачимо, в 2013 виникла загроза банкрутства, пізніше в 2014 році вона була подолана. Але в 2015 підприємство різко збанкрутувало і знаходиться в стані кризи до сих пір.

Після виходу в світ моделі Альтмана, широке розповсюдження почали мати методи аналізу ймовірності банкрутства підприємства, засновані на дискримінантному аналізі, одним із прикладів яких є модель Таффлера[36]. Модель Таффлера має наступний вигляд:

$$Z = 0,53 \cdot x_1 + 0,13 \cdot x_2 + 0,18 \cdot x_3 + 0,16 \cdot x_4, \quad (2.3)$$

де X1 – операційний прибуток / поточні зобов'язання;

X2 – оборотні активи / зобов'язання;

X3 – поточні зобов'язання / всього активів;

X4 – чистий дохід/ всього активів.

Далі застосуємо модель Таффлера для ПАТ «Запорізький Втормет»
(таблиця 2.14)

Таблиця 2.14

Модель Таффлера

	2013	2014	2015	2016	2017
x1=	0,0007	0,0075	0,0318	-0,0135	0,0014
x2=	0,4436	0,4797	0,5931	0,5518	0,3932
x3=	0,9205	0,9973	1,0577	1,1217	1,2501
x4=	0,4570	0,3497	0,6860	0,0394	0,3365
Z=	0,2969	0,3018	0,3941	0,2728	0,3307

Згідно цієї моделі наше підприємство-банкрот.

Також існує модель М. Спрінгейта, яка передбачає розвиток інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом.

Точність даної моделі є досить високою і становить більше 90 %[36].

В загальному модель Спрінгейта, має наступний вигляд:

$$Z = 1,03 \cdot x_1 + 3,07 \cdot x_2 + 0,66 \cdot x_3 + 0,4 \cdot x_4, \quad (2.4)$$

де X1 – власний оборотний капітал/ всього активів;

X2 – прибуток до виплати відсотків/ всього активів;

X3 – прибуток до оподаткування/ поточні зобов'язання;

X4 – чистий дохід/ всього активів.

Використаємо цю модель для ПАТ «Запорізький Втормет» (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15

Модель Спрінгейта

	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
x1=	-0,5122	-0,5189	-0,4304	-0,5522	-0,7586
x2=	-0,0174	-0,0162	-0,0118	-0,0180	-0,0089

Продовження табл.2.15

1	2	3	4	5	6
x3=	-0,0189	-0,0162	-0,0111	-0,0160	-0,0071
x4=	0,4570	0,3497	0,6860	0,0394	0,3365
Z=	-0,4106	-0,4550	-0,2124	-0,6188	-0,6788

Згідно моделі Спрінгейта ПАТ «Запорізький Вторинет» потенційний банкрут.

Найбільш простою з моделей діагностики банкрутства є двофакторна математична модель, при побудові якої враховується всього два показники: коефіцієнт поточної ліквідності і питома вага позикових коштів у структурі пасивів. На основі статистичної обробки даних за значною вибіркою результатів підприємницької діяльності фірм у країнах з ринковою економікою були виявлені вагові коефіцієнти для кожного з названих чинників[34, 129]. Двофакторна модель виглядає таким чином:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 \cdot x_1 + 0,0579 \cdot x_2, \quad (2.5)$$

Використаємо її для ПАТ «Запорізький Вторинет» (таблиця 2.16)

Таблиця 2.16

Двофакторна модель

	2013	2014	2015	2016	2017
x1	0,3164	0,3435	0,5147	0,4755	0,3053
x2	0,9205	0,9973	1,0577	1,1217	1,2501
Z=	- 0,6741	- 0,6987	- 0,8791	- 0,8332	- 0,6431

Згідно цієї моделі, якщо $z < -0,3$ то вірогідність банкрутства стає очевидною.

Модель Ліса є більш збалансованою, вона також акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування[35]. Основною перевагою моделі Ліса є відносна простота розрахунку, проте дана модель не

пристосована до українських підприємств, оскільки розроблена для Англії. Модель Ліса створювалася з урахуванням західного розвитку [36].

Модель Ліса розраховується за формулою:

$$Z = 0,063 * x_1 + 0,092 * x_2 + 0,057 * x_3 + 0,001 * x_4, \quad (2.6)$$

де X_1 – оборотні активи/ всього активів;

X_2 – операційний прибуток/ всього активів;

X_3 – нерозподілений прибуток/ всього активів;

X_4 – власний капітал/ зобов'язання

Хоч дана модель не дуже підходить для українських підприємств, проте спробуємо застосувати її до ПАТ «Запорізький Вторинет» (таблиця 2.17).

Таблиця 2.17

Модель Ліса

	2013	2014	2015	2016	2017
x_1	-0,5122	-0,5189	-0,4304	-0,5522	-0,7586
x_2	-0,0174	-0,0162	-0,0118	-0,0180	-0,0089
x_3	-0,4727	-0,4856	-0,4067	-0,4811	-0,7336
x_4	0,0864	0,0027	-0,0546	-0,1527	-0,2000
$Z =$	-0,0607	-0,0619	-0,0514	-0,0640	-0,0906

Мінімальне значення для цієї моделі $Z < 0,037$.

Сьогодні, однією з найоптимальніших для українських підприємств вважається модель Матвійчука А. В. Методика розрахунку цієї моделі подана у формулі:

$$Z = 0,033 * x_1 + 0,268 * x_2 + 0,045 * x_3 - 0,018 * x_4 - 0,004 * x_5 - 0,015 * x_6 + 0,702 * x_7, \quad (2.7)$$

де X_1 - коефіцієнт мобільності активів;

X_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

X_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

X_4 – коефіцієнт окупності активів;

X5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;

X6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

X7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом[35].

Використаємо цю модель для ПАТ «Запорізький Втормет» (таблиця 2.18).

Таблиця 2.18

Модель Матвійчука

	2013	2014	2015	2016	2017
x1	0,6901	0,9171	1,6834	1,6247	0,9666
x2	10,7783	5,3970	3,3592	0,1120	1,1800
x3	3,9070	8,5513	-24,7189	-0,3322	-1,3455
x4	0,4399	0,3507	0,7570	0,0368	0,2735
x5	-1,2544	-1,0847	-0,6861	-0,8121	-1,5433
x6	0,9205	0,9973	1,0577	1,1217	1,2501
x7	11,5786	363,7295	-18,3212	-6,5500	-4,9989
Z=	11,1986	257,1827	-13,0447	-4,5437	-3,2392

Якщо при застосуванні даної моделі для оцінки фінансового стану ми отримуємо значення Z, яке більше від 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність банкрутства цього підприємства. І чим вище значення Z, тим стійкішим є становище компанії. Якщо ж значення Z для підприємства виявилось меншим від 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. З подальшим зменшенням показника Z імовірність банкрутства аналізованого підприємства збільшується[37,167]. Як бачимо, згідно цієї моделі ПАТ «Запорізький Втормет» майже банкрут.

У 1983 р Е. Альтман поширив свій підхід на компанії, чиї акції не обертаються на фінансовому ринку. Дана модель являє собою модифікований варіант пятифакторную моделі:

$$Z = 0,717 \cdot x_1 + 0,847 \cdot x_2 + 3,107 \cdot x_3 + 0,42 \cdot x_4 + 0,995 \cdot x_5 \quad , \quad (2.8)$$

де X1 - відношення оборотного капіталу до активів;

X2 - відношення нерозподіленого прибутку до активів;

X3 - відношення операційного прибутку до активів;

X4 - відношення балансової вартості власного капіталу до позикового капіталу;

X5 - відношення виручки до активів.

Застосуємо цю модель на практиці для ПАТ «Запорізький Втормет» (таблиця 2.19).

Таблиця 2.19

Модифікована модель Альтмана

	2013	2014	2015	2016	2017
x1	-0,5122	-0,5189	-0,4304	-0,5522	-0,7586
x2	-0,0154	-0,0157	-0,0122	-0,0179	-0,0084
x3	-0,0174	-0,0162	-0,0118	-0,0180	-0,0089
x4	0,0864	0,0027	-0,0546	-0,1527	-0,2000
x5	0,4570	0,3497	0,6860	0,0394	0,3365
Z=	0,0581	-0,0855	0,3062	-0,4918	-0,3269

Згідно цієї моделі якщо $Z < 1,23$, то підприємство визнається банкрутом, на протязі 5 останніх років підприємство банкрут.

Існує також модель R запропонована вченими державної економічної академії м. Іркутськ і представлена чотирьохфакторною моделлю прогнозу ризику банкрутства [36]:

$$Z = 8,38 * K1 + K2 + 0,054 * K3 + 0,63 * K4 \quad (2.9)$$

де X1 – поточні активи / валюта балансу;

X2 – чистий прибуток / власний капітал;

X3 – чистий дохід / валюта балансу;

X4 – чистий прибуток / сумарні витрати.

Застосуємо R-модель до ПАТ «Запорізький Втормет» отримані дані зведемо в таблицю 2.20.

Таблиця 2.20

R-модель

	2013	2014	2015	2016	2017
K1	-0,5122	-0,5189	-0,4304	-0,5522	-0,7586
K2	-0,1939	-5,7100	0,2115	0,1047	0,0335
K3	0,4570	0,3497	0,6860	0,0394	0,3365
K4	-0,0154	-0,0157	-0,0122	-0,0179	-0,0084
Z=	-4,4710	-10,0492	-3,3659	-4,5323	-6,3103

Згідно цієї моделі, якщо $R < 0$, то вірогідність банкрутства максимальна і дорівнює 90-100%.

Результати розрахунків показників банкрутства підприємства за різними методичними підходами зведемо в таблицю 2.21.

Таблиця 2.21

**Результати розрахунків показників банкрутства підприємства за
різними методичними підходами**

Методичний підхід	Рекомендоване значення	2013	2014	2015	2016	2017
Z Альтмана	$Z > 2,99$	-0,1893	-0,3502	0,0740	-0,7997	-0,7384
Z- Спрінггейта	$Z > 0,862$	-0,4106	-0,4550	-0,2124	-0,6188	-0,6788
Z-Терещенко	$Z > 2$	0,3623	12,5133	-1,3162	-2,3242	-0,2667
Z – Таффлера	$Z > 0,3$	0,2969	0,3018	0,3941	0,2728	0,3307
Двофакторна модель	Z відємне	-0,6741	-0,6987	-0,8791	-0,8332	-0,6431
Модель Романа Ліса	$Z > 0,037$	-0,0607	-0,0619	-0,0514	-0,0640	-0,0906
Модель Матвійчука	$Z > 1,104$	11,1986	257,1827	-13,0447	-4,5437	-3,2392
R-модель	$Z > 0,42$	-4,4710	-10,0492	-3,3659	-4,5323	-6,3103
Модифікована модель Альтмана	$Z > 2,9$	0,0581	-0,0855	0,3062	-0,4918	-0,3269

ПАТ «Запорізький Втормет» - спеціалізоване підприємство по заготівлі, переробці металобрухту, створено у процесі приватизації майна Запорізького орендного підприємства «Вторчормет» у 1993 році. ПАТ «Запорізький Втормет» займається купівлею, переробкою та збутом металобрухту чорних металів. Товариство виробляє готову продукцію пакети № 3 вид 18, брикети із сталеві стружки № 1 вид 14, брухт конструкційний листовий вид №9 брухт сталевий вид №3.

Платоспроможність і ліквідність характеризують фінансовий стан господарюючого суб'єкта, його наявні та потенційні можливості ефективної

діяльності. Це свідчить про можливість підприємства успішно виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку.

Аналіз ліквідності активів та пасивів ПАТ «Запорізький Втормет» представлено у таблиці 2.3 та таблиці 2.4. Для визначення ліквідності балансу порівняли підсумки з кожної групи активів і пасивів. Як бачимо жодного з років умов абсолютної ліквідності не було досягнуто, що свідчить про вкрай тяжке становище підприємства. Зазвичай на практиці ці співвідношення порушуються. Недостача коштів однієї групи активів компенсується у вартісній формі лишком іншої, при чому менш ліквідні активи замінюються більш ліквідними. Але як бачимо у нашого підприємства так не відбувається, воно потребує термінового поповнення всіх активів.

Також розраховували динаміку показників ліквідності (таблиця 2.5), жодного року показники ліквідності не співпали з нормативним значенням. З розрахунків видно, що підприємство не може погасити всі свої короткострокові борги і платоспроможність вважається не нормальною.

Коефіцієнт ліквідної платоспроможності також не відповідає нормативним значенням, що свідчить що у разі банкрутства підприємству не вистачить своїх оборотних засобів для повної ліквідації своїх боргових зобов'язань.

Також варто зазначити, що з отриманих розрахунків видно, що підприємство не отримує прибутки вже 5 років.

Використовуючі основні моделі визначення ймовірності банкрутства ми проаналізували стан ПАТ «Запорізький Втормет», отримані результати вказують на те, що ймовірність настання банкрутства дуже висока. Рівень фінансового потенціалу такого підприємства дуже низький.

РОЗДІЛЗ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХОДІВ, НАПРАВЛЕНИХ НА ФІНАНСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні напрями підвищення ефективної діяльності ПАТ «Запорізький Вторинет».

Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги. Основні шляхи їх отримання такі:

- сприяння підвищенню якості продукції шляхом модернізації обладнання та використання новітніх технологій;
- відстежувати та реагувати на зміни економічної ситуації галузі, в якій працює підприємство;
- оптимізація маркетингової політики;
- пошук нових ринків збуту;
- підбір кваліфікованого персоналу.

Оскільки реалізація останніх двох напрямків потребує значних зусиль, основним засобом отримання конкурентних переваг залишається підвищення ефективності власної діяльності[16].

ПАТ «Запорізький Вторинет» має більше 15 постачальників металобрухту, що займає більше 96 % загального об'єму. Значною мірою діяльність підприємства залежить від економічних умов, збільшення закупівельних цін постачання: на металобрухт, ГСМ, з/д тарифи та послуги.

Розширення виробництва та впровадження нових технологій підприємством не планується, але це б дозволило збільшити виробничі площадки. Підприємство планує збільшення об'ємів заготівки та реалізації металобрухту на діючих виробничих площах.

Зміни в законодавстві також впливають на зменшення об'єму заготівлі металобрухту. Досвід показує, що дана галузь знаходиться під впливом

циклічних коливань та під значною залежністю.

Основні конкуренти ПАТ «Запорізький Втормет» : комерційні підприємства, що займаються заготівлею та перепродажем. Крім того, підприємства, що займаються подібною діяльністю, відчують вплив надзвичайно великої конкуренції зі сторони структур, що заготовляють металобрухт.

Діяльність товариства здійснюється на підставі повного самофінансування та госпрозрахунку. Робочого капіталу для поточних потреб не достатньо[17,67]. Поліпшення фінансового стану потрібно провести за рахунок стягнення накопиченої заборгованості. Зовнішніх інвестицій підприємство не має, але підприємство потребує їх залучення. Фахівці ПАТ «Запорізький Втормет» не проводили у звітному році оцінки шляхів покращення ліквідності, тому доцільним є проведення цієї оцінки.

Також у підприємства є укладені але не виконані договори на кінець звітного періоду, їх потрібно виконати, адже не виконання договорів негативно впливає на імідж компанії.

У 2018 році підприємству необхідно збільшити об'єми заготовок, переробки та реалізації металобрухту. Підвищення конкурентоздатності можна досягти за рахунок впровадження та оновлення матеріально-технічної бази товариства. В майбутньому на діяльність значною мірою може вплинути підвищення цін на сировину та матеріали це потрібно врахувати.

Необхідно провести роботу по дослідженню ринків збуту та укладання договорів.

Використання ресурсних чинників дасть змогу підприємству розробити програму заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності за рахунок власних можливостей.

Виникає необхідність конкретизації напрямків дії та використання головних внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності ПАТ «Запорізький Втормет», серед яких потрібно виділити:

- технологію. Технологічні нововведення, особливо сучасні форми

автоматизації та інформаційних технологій, справляють найістотніший вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції (надання послуг). За принципом ланцюгової реакції вони спричиняють суттєві (нерідко докорінні) зміни в технічному рівні та продуктивності технологічного устаткування, методах і формах організації трудових процесів, підготовці та кваліфікації кадрів тощо;

- устаткування. Устаткуванню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності передовсім виробничої, а також іншої діяльності підприємства. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технічного рівня, а й від належної організації ремонтно- технічного обслуговування, оптимальних строків експлуатації, змінності роботи, завантаження в часі тощо;

- матеріальні ресурси. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності діяльності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції (послуг), раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання;

- готову продукцію (вироби). Самі продукти праці, їхня якість також є важливими чинниками ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Рівень останньої має корелювати з корисною вартістю, тобто ціною, яку покупець готовий заплатити за виріб відповідної якості. Проте для досягнення високої ефективності господарювання самої тільки корисності товару недостатньо. Пропоновані підприємством для реалізації продукти праці мають з'явитися на ринку в потрібному місці, у потрібний час і за добре обміркованою ціною. У зв'язку з цим суб'єкт діяльності має стежити за тим, щоб не виникало будь-яких організаційних та економічних перешкод між виробництвом продукції (наданням послуг) та окремими стадіями маркетингових досліджень:

- працівників. Основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери,

спеціалісти, робітники. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їхньої праці багато в чому зумовлюються дієвим мотиваційним механізмом на підприємстві, підтриманням сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі;

- організацію і системи. Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми керування характеризують належну організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності (продуктивності) будь-якої складної виробничо - господарської системи. При цьому остання для підтримування високої ефективності господарювання має бути динамічною та гнучкою, періодично реформуватися відповідно до нових завдань, що постають за зміни ситуації на ринку;

- методи роботи. За переважання трудомістких процесів досконаліші методи роботи стають достатньо перспективними для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Постійне вдосконалення методів праці передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання нагромадженого на інших підприємствах позитивного досвіду;

- стиль управління. Стиль управління поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми та практично впливає на всі напрямки діяльності підприємства. Від нього залежить, якою мірою враховуватимуться зовнішні чинники зростання ефективності діяльності на підприємстві. Відтак, належний стиль управління як складовий елемент сучасного менеджменту є дієвим чинником підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства, кожної підприємницької структури;

- державну економічну та соціальну політику. Державна економічна і соціальна політика істотно впливає на ефективність суспільного виробництва.

- інфраструктуру. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Нині всі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж (товарно-сировинних, фондових, праці) та інших інститутів ринкової інфраструктури. Безпосередній вплив на результативність діяльності підприємства має належний розвиток виробничої інфраструктури (комунікацій, спеціалізованих інформаційних систем, транспорту, торгівлі тощо);

- структурні зміни в суспільстві. Суспільні зміни в суспільстві також впливають на показники ефективності на різних рівнях господарювання. Найважливішими є структурні зміни економічного та соціального характеру. Головні з них відбуваються в таких сферах: технології, наукові дослідження та розробки, супроводжувані революційними проривами в багатьох галузях знань; склад та технічний рівень основних фондів основного капіталу; масштаби виробництва та діяльності (переважно за деконцентрації з допомогою створення малих і середніх підприємств та організацій); моделі зайнятості населення в різних виробничих і невиробничих галузях; склад персоналу за ознаками статі, освіченості, кваліфікації тощо[17,253].

Вміле використання всієї системи названих чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності діяльності ПАТ «Запорізький Втримет».

3.2. Удосконалення механізму управління фінансовою санацією підприємства

Підприємства не спроможні завчасно реагувати на стрімкі зміни розвитку сучасної економічної та політичної кризи. Як наслідок більшість

підприємств перебуває в кризовому стані або на стадії банкрутства, тенденція дедалі погіршується. Виходом є санація підприємств.

Законом України «Про відновлення платоспроможності платника чи визнання його банкрутом» передбачена досудова і судова санація. Етапи проведення фінансової санації зазначені на рис.3.1

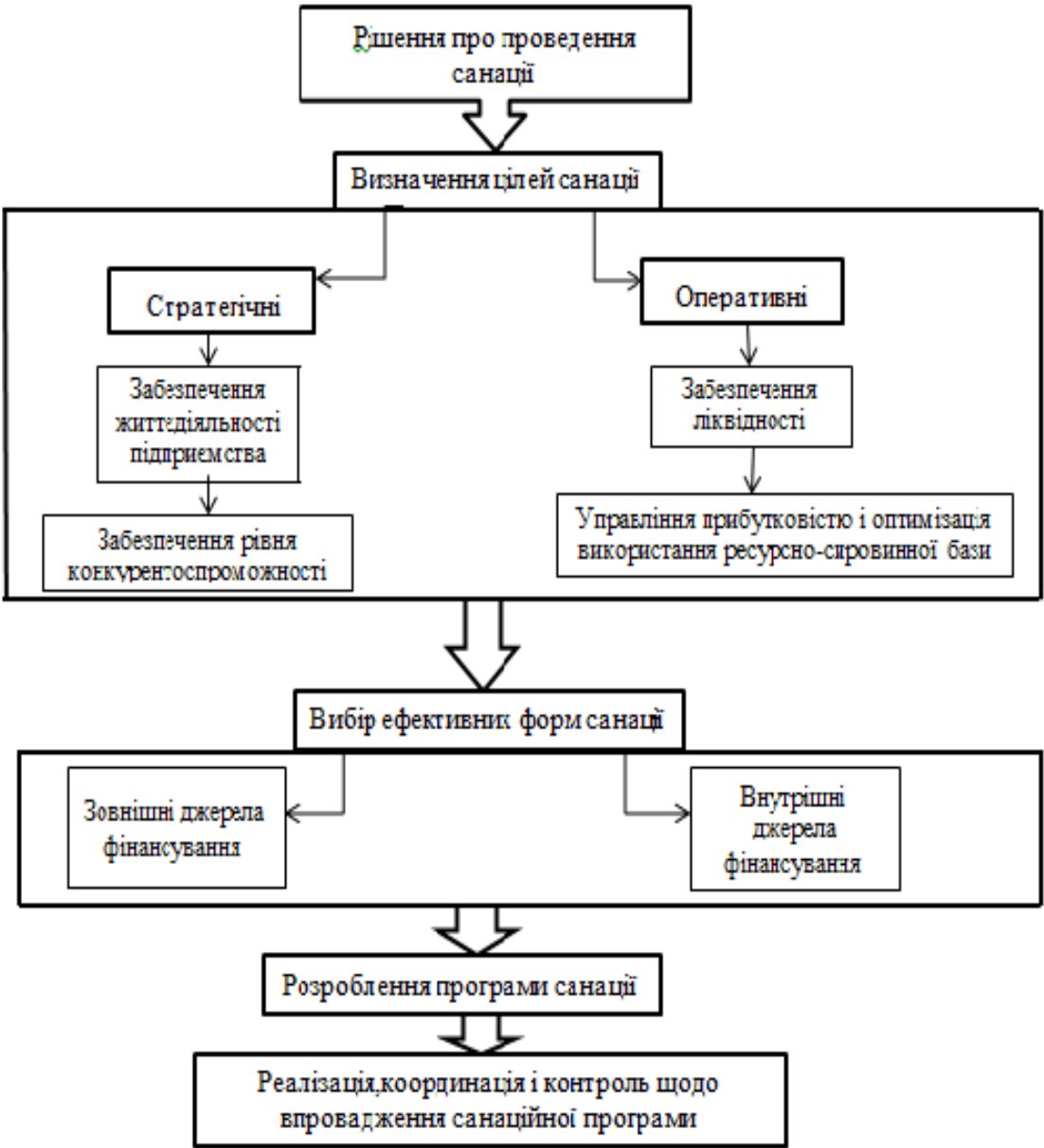

Рис.3.1 Етапи проведення фінансової санації

Отже, необхідним стає створення та обґрунтування концепції санації, яка є важливою частиною системи антикризового управління підприємством.

На основі цієї концепції проходитиме побудова механізму управління фінансовою санацією підприємства.

Система управління санацією приводиться до дії відповідним механізмом.

Спрямованість заходів фінансової санації забезпечується через механізм управління господарськими відносинами навколо потенційного підприємства - банкрута. З моменту прийняття рішення щодо санації підприємства господарські відносини трансформують у відносини санації.

Відносини фінансової санації – будь - які взаємостосунки, які існують між суб'єктами відносин та підприємством – боржником, яке опинилось у процедурі фінансової санації [38].

Управління відносинами фінансової санації відбувається за рахунок застосування різних чинників, які разом утворюють механізм управління фінансовою санацією підприємства. Цей механізм можна розглянути у таких аспектах: управлінських, фінансових, організаційно-економічних.

Управлінський аспект відображає механізм визначення схильності підприємства до банкрутства, кількісної оцінки стану підприємства, тенденцій розвитку кризових явищ і механізм розробки комплексу управлінських рішень щодо локалізації кризи.

Фінансовий аспект в свою чергу, відображає способи, форми та методи фінансування санації.

Організаційно – економічна - сукупність інструментів концептуальних, методичних і програмних, які дають можливість підбирати варіанти рішень, розробляти засоби їх аналізу і реалізації –це все елементи управлінського механізму.

До елементів управлінського механізму необхідно також віднести елементи кадрового та інформаційного забезпечення.

Роблячи висновок, що механізм управління фінансовою санацією є механізмом в механізмі, можна схематично зобразити його структуру (рис.3.2).

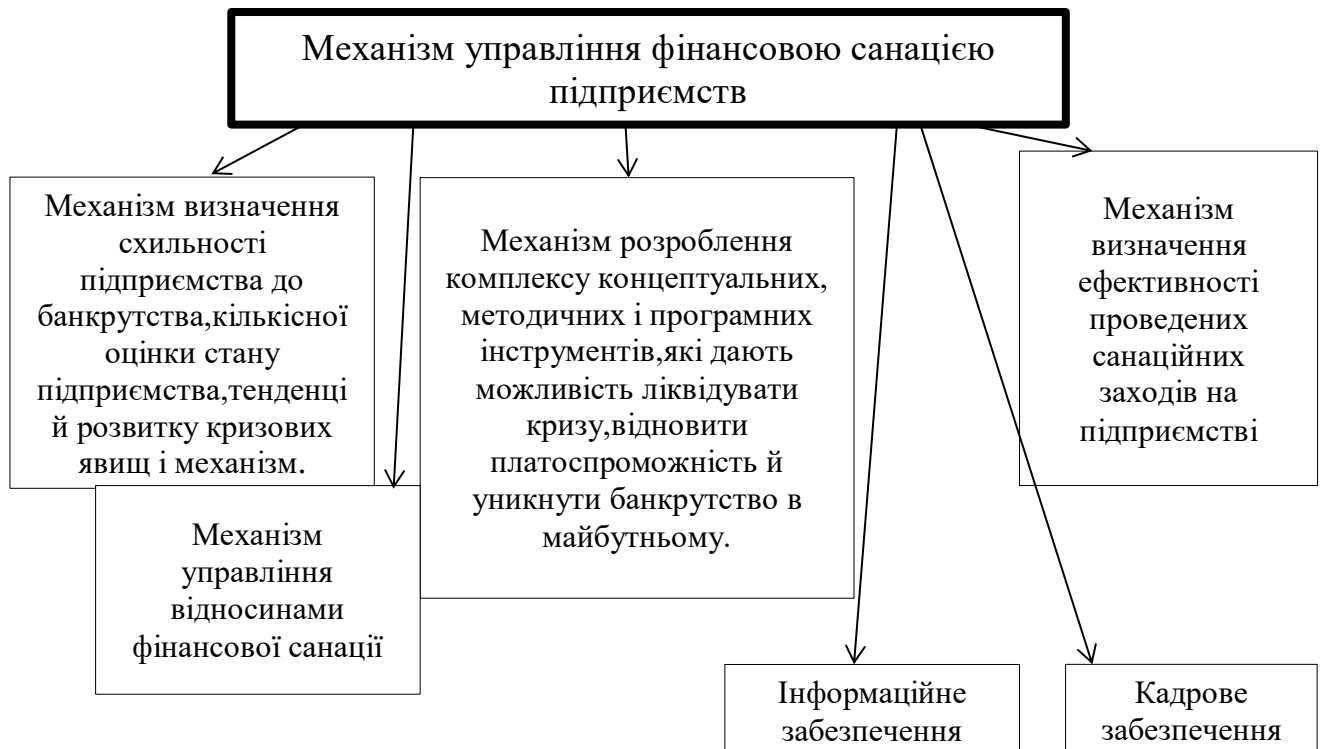

Рис.3.2 Механізм управління фінансовою санацією

Механізм визначення схильності підприємства до банкрутства, кількісної оцінки стану підприємства, тенденцій розвитку кризових явищ. Мета цього механізму-оцінити ймовірність банкрутства використовуючи методики і методи, виявити для підприємства масштаби кризи.

В данному механізмі потрібно розглянути масштаби кризи на підприємстві, для того щоб розробити комплекс заходів по ліквідацію кризи. Залежно від наслідків розрізняють 3 основні фази кризи:

- фінансові кризи, результатом дії яких є відновлення попереднього рівня фінансової діяльності(легка криза);
- фінансові кризи, результатом дії яких є відновлення фінансової діяльності підприємства на новому рівні(глибока криза);
- фінансові кризи, результатом дії яких є банкрутство (ліквідація) підприємства(катастрофічна криза)[39,250].

Визначення масштабів кризового стану підприємства допомагає визначити напрямок використання форм і методів його фінансового

оздоровлення. В залежності від фази кризи можна визначити найбільш вдалий спосіб реагування, більш детально способи реагування розглянемо в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Масштаби кризового стану і можливі виходи з нього

Масштаб кризового стану підприємства	Ймовірність банкрутства	Спосіб реагування
Легка криза	Можлива	Стабілізація поточної фінансової діяльності
Глибока криза	Висока	Повне використання внутрішніх механізмів фінансової стабілізації
Катастрофічна	Дуже висока	Застосування санаційних заходів, якщо вони не допомогли вивести підприємство з кризи-ліквідація.

Механізм розроблення комплексу концептуальних, методичних і програмних інструментів, які дають можливість ліквідувати кризу, відновити платоспроможність й уникнути банкрутства в майбутньому. Цей механізм передбачає управлінські заходи, що дозволяють керівництву залежно від масштабу кризи розробити план виведення підприємства з кризового стану.

Необхідно враховувати санаційну спроможність підприємства, а саме його здатність до самовідтворення, здатність протидіяти зовнішнім і внутрішнім негативним факторам, також необхідно врахувати можливості підприємства для підтримання стійких тенденцій його розвитку з метою забезпечення платоспроможності та конкурентоздатності.

Механізм управління відносинами фінансової санації-під ним вбачають

комплекс чинників, що забезпечують цілеспрямований вплив на систему господарських відносин підприємства потенційного банкрута.

Механізм визначення ефективності проведених санаційних заходів на підприємстві, зважаючи на те, що санація вважається успішною лише за умов, що підприємство не лише відновило свою звичну діяльність, а й досягло конкурентних переваг у довгостроковому періоді: для оцінки ефективності проведених санаційних заходів використовують показники, які характеризують платоспроможність, ліквідність, прибутковість, конкурентоспроможність у довгостроковому періоді[40, 134].

Якщо ж антикризові заходи, що застосовуються на підприємстві не дають бажаного результату, тоді важливу роль у вирішенні проблем відновлення платоспроможності віддається державі, яка безпосередньо впливає на фінансовий стан конкретних суб'єктів й економічну безпеку країни в цілому.

Державна підтримка суб'єктів господарювання може здійснюватися як за рахунок коштів державного, так і місцевого бюджету. До основних критеріїв відбору фірм для надання їм цільової державної фінансової підтримки необхідно віднести такі :

- потенційна прибутковість;
- високий рівень менеджменту;
- спрямованість на використання нових, ефективних ресурсощадних та екологічно безпечних технологій;
- можливість експорту (зростання) конкурентоспроможної продукції;
- зміна імпортової продукції, сировини, матеріалів вітчизняними;
- вирішення проблем енергозабезпечення, енергоощадності (ресурсощадності);
- збереження науково-технічного потенціалу (дослідження і розробок, що мають пріоритетне значення для країни);
- наявність ринків збуту продукції в державі та за кордоном[39, 160].

В Україні не існує однозначних методів перевірки дотримання критеріїв, що створює умови для зловживання.

Фінансова підтримка з боку держави спрямована першочергово на ті підприємства, які використовують її з максимальною віддачею і в майбутньому принесуть найбільші надходження до бюджету. Проте в результаті реалізації заходів державна підтримка не завжди виявляється результативною. Тому важливим стає аналіз позитивних і негативних ефектів державної підтримки.

У процесі формування державної політики щодо антикризової підтримки суб'єктів господарювання доцільно розмежовувати її цілі на:

- горизонтальні – передбачають формування сприятливих умов для функціонування національного господарства в цілому, а не окремих фірм, галузей чи регіонів; можуть бути досягнуті шляхом субвенціонування науково-дослідних робіт та інноваційних проектів, природоохоронних заходів та енергоощадження; підтримки малого та середнього бізнесу; створення ринкової інфраструктури; соціального захисту;

- вертикальні – передбачають сприяння розвитку «пріоритетних» галузей або окремих підприємств [42,59].

Державна підтримка санації суб'єктів господарювання може мати, як позитивні, так і негативні ефекти, розглянемо їх більш детально. До позитивних можна віднести:

- нейтралізація загрози монополізації ринку, забезпечення достатнього рівня конкуренції;
- протидія занепаду виробництва та зростанню безробіття;
- стимулювання експорту, підтримка секторів, де недостатньо діють ринкові механізми.

До негативних ефектів відносяться:

- бюджетні втрати;
- зловживання державної бюрократії;
- зниження ефективності діяльності суб'єктів господарювання;
- деформування конкуренції через створення привілейованих умов

- господарювання для окремих учасників ринку;
- можливі протекціоністські заходи у відповідь з боку країн-імпортерів продукції відповідних підприємств чи галузей[43,133].

Як бачимо негативних ефектів від державної підтримки санації підприємства може бути набагато більше ніж позитивних, тому держава вкрай рідко береться за підтримку майже збанкрутілих підприємств, тільки за умови що шанси на повне відновлення платоспроможності і отримання в майбутньому прибутку значні.

Фінансова участь держави в санації суб'єктів господарювання може відбуватися наступними способами:

а) якщо у підприємства є власні внутрішні фінансові джерела на проведення санації. Майже завжди це свідчить про успішне завершення санаційних заходів.

б) якщо у підприємства немає власних внутрішніх фінансових джерел. В такому випадку підприємство намагається провести санаційні заходи за рахунок мобілізації зовнішніх фінансових джерел. Якщо підприємству не вдається залучити кошти, то постає питання про звернення з проханням надати фінансову державну підтримку. У разі якщо у державній підтримці відмовлено-підприємство ліквідується. Якщо ж рішення щодо підтримки з боку держави позитивне, то постає питання щодо визначення форм державної фінансової інтервенції. На цьому етапі розглядаються можливі форми інтервенції, у випадку якщо з якихось причин держава не в змозі надати допомогу в належному вигляді, то підприємству відмовляють і його ліквідують. Якщо ж ніяких проблем на цьому етапі не виникає, то підприємство отримує належну державну фінансову підтримку. Далі все залежить від ефективності використання цієї підтримки, якщо підприємство використає її неналежним чином і не зможе покращити свій фінансовий стан, то воно буде ліквідовано[44,105].

Також необхідно зазначити, що державна фінансова підтримка може проводитися як у процесі досудового антикризового управління, так і в

процесі судової санації. Рішення про надання державної допомоги і вибір методу підтримки базується на фінансово-економічних показниках підприємства, його значенні для розвитку національної економіки країни та ґрунтується на інтересах всіх учасників проведення санаційних заходів.

Централізована санаційна підтримка в країні може здійснюватися прямим бюджетним фінансуванням та непрямими формами державного впливу. Пряме бюджетне фінансування – безпосереднє надання коштів суб'єктам господарювання із централізованих фондів фінансових ресурсів. Таке фінансування може здійснюватися як на поворотній (бюджетні позики), так і на безповоротній (субсидії, дотації, повний або частковий викуп державних акцій компаній, що перебувають на межі банкрутства) основі в межах сум, передбачених видатками бюджету на потреби реального сектору економіки (у тому числі на промисловість та енергетику, будівництво, сільське господарство) [45,123].

Фінансова підтримка на безповоротній основі здійснюється:

- якщо збитки, завдані суб'єкту господарювання стихійним лихом, перевищують суми відшкодувань, передбачених законодавством про обов'язкове страхування;
- для відшкодування збитків конкретним компаніям у разі, коли чинним законодавством встановлено умови господарювання, за яких не забезпечується покриття витрат на виробництво товарів (послуг), що може призвести до банкрутства;
- для фінансування витрат на відновлення платоспроможності окремих фірм, діяльність яких пов'язана з особливо важливими суспільними інтересами[46,334].

Однак часто, фінансування державою суб'єктів господарювання на безповоротній основі не тільки стимулює бюджетний дефіцит, а й призводить до негативних наслідків на макрорівнях та мікрорівнях.

Методом прямої фінансової санації за рахунок державних джерел є повний або частковий викуп акцій компаній державою, що знаходяться у

кризі. Держава, як санатор, повинна врахувати економічну ефективність та доцільність, а також запобігти спаду виробництва та зменшити безробіття. Державу не можна вважати звичайним акціонером в разі її участі в капіталі, бо головною метою таких інвестицій є сприяння відновленню ліквідності та забезпечення стабільної діяльності, а не отримання прибутку.

Указ Президента України «Про заходи забезпечення наповнення Державного бюджету та посилення фінансово-бюджетної дисципліни», зазначає, що фінансування суб'єктів господарювання недержавної форми власності може здійснюватися за рахунок коштів, виділених з відповідних бюджетів тільки на умовах кредиту з виплатою відсотків на рівні облікової ставки НБУ із 174 застосуванням коефіцієнта 1,2 або за умови передання у державну власність еквівалентної, одержаним коштам, частки (паю, акцій) у статутному капіталі отримувача коштів[47].

Непрямими формами державної санації суб'єктів господарювання за рахунок державних джерел є:

- підтримка фіскального характеру;
- державні протекціоністські заходи, спрямовані на захист вітчизняного виробника;
- розміщення державних замовлень на підприємстві, яке перебуває у кризі;
- установлення обмежень щодо виходу на ринок конкурентів;
- установлення на окремі види продукції мінімальних цін;
- рефінансування комерційних банків за сприятливих умов;
- дозвіл на порушення антимонопольного законодавства;
- надання державних гарантій та поручительства.

Фіскальна підтримка передбачає списання чи реструктуризацію податкових зобов'язань, податкове кредитування, надання цільових податкових пільг компаніям, для проведення санаційних заходів. Державні протекціоністські заходи (направлені на захист вітчизняного виробника) передбачають регулювання ввезення чужоземних та вивезення товарів і

стягнення мита при перевезенні їх через кордон[48,245].

Дозвіл на порушення антимонопольного законодавства необхідно надавати тільки тоді, коли підприємства доведуть, що в результаті їхнього злиття буде в найбільшій мірі використано ефект масштабу, істотно знизиться собівартість продукції та поліпшиться її якість. У світовій практиці таку форму підтримки використовують вкрай рідко, так як це веде до негативних макро- і макроекономічних результатів[49,136].

Надання державних гарантій та поручительств регулюється Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» . У разі, якщо рішення про здійснення санації не було ухвалено комітетом кредиторів, то за певних обставин воно може бути прийнято на клопотання органів місцевого самоврядування або відповідного центрального органу виконавчої влади (основною умовою для схвалення такого рішення є укладання між відповідними державними органами та кредиторами договору поруки за зобов'язаннями боржника). У випадку, якщо договір поруки було укладено, то процедуру санації і відстрочення платежів щодо погашення вимог кредиторів може бути продовжено господарським судом на один рік, а якщо боржником є містоутворювальне підприємство або підприємство-промисловий гігант, – то до десяти років. У такому разі боржник і його поручитель зобов'язані розрахуватися з кредиторами упродовж трьох років[5].

В Україні існує ряд проблем пов'язаних з використанням державних гарантій:

- більшість боржників не використовують своїх кредитних зобов'язань, у зв'язку з цим державні гарантії трансформуються в одну з форм дотацій суб'єктів господарювання;
- через підтримку державою неефективних фінансових проектів з ринку витісняються інші ефективніші проекти, таким чином порушується антимонопольне господарство та інші закони ринкової економіки;

- непростий механізм надання державних гарантій створює сприятливі умови для корупції та прийняття суб'єктивних рішень у даній сфері.

Також відомі й інші методи надання державної фінансової підтримки :

- надання в оренду певним суб'єктам підприємницької діяльності приміщень без стягування орендної плати та без оплати комунальних послуг;
- надання виключних ліцензій на здійснення певних видів господарської діяльності;
- погашення державою (або державними підприємствами) заборгованості деяких суб'єктів господарювання за енергоносії [50,192].

У своїй діяльності державні органи повинні сприяти: попередженню та запобіганню явищам неплатоспроможності суб'єктів господарювання, формуванню сталих господарських відносин, а також забезпеченню надійної системи управління процесами фінансової санації. Таким чином для ефективного здійснення державної фінансової підтримки, потрібно:

- підвищити спеціалізацію арбітражних керуючих, використовуючи досвід США зі створенням п'яти національних асоціацій антикризових керуючих (три з яких спеціалізуються на одній процедурі банкрутства-ліквідатори, реорганізатори корпорацій, реорганізатори бізнесу фізичних осіб, четверта об'єднує фахівців з корпоративного фінансового оздоровлення, а п'ята – з примусових, але не формальних мирових угод);
- забезпечити рівні умови захисту інтересів боржників і кредиторів;
- зробити дієвим механізм відновлення платоспроможності боржника та запобігти майновим спекуляціям;
- конкретизувати такі моменти, як ініціювання порушення справи про банкрутство; момент, на який фіксується розмір мінімальної заробітної плати для встановлення граничного розміру вимог кредиторів; чітко визначити норми, які стосуються вимог кредиторів терміни невиконання зобов'язань боржника перед кредиторами;

- розробити єдині інструкції проведення, стандартів, методик здійснення розрахунків, пов'язаних з оцінкою санаційного потенціалу підприємства, його санаційною спроможністю, економічної ефективності окремих процедур санації та її результативності в цілому;
- надати власникам підприємства можливість брати участь у проведенні санації і контролювати здійснення цих заходів;
- вести статистичну інформацію про кількість підприємств, які успішно бо не успішно, пройшли фінансово-господарське оздоровлення;
- зменшити термін процедури розпорядження майном боржника і сам термін провадження справи про банкрутство, а також зменшити термін визначення фінансово-економічного становища боржника та висунення пропозицій з боку арбітражного керуючого про можливий варіант врегулювання проблеми заборгованості неплатоспроможного боржника;
- передбачити більш жорстку адміністративну та кримінальну відповідальність, особливо за навмисне створення фінансової неспроможності підприємства, а також спеціальне оголошення суб'єктом підприємницької діяльності себе боржником;
- створити дієвий механізм державного управління інноваційним розвитком регіону та країни в цілому, що передбачає формування стабільного підприємницькоінноваційного сектора, де будуть співпрацювати як великі і середні, так і малі суб'єкти господарювання. Такі заходи передбачають: реформування стабільного макросередовища; якісних суспільних інституцій; внутрішньої конкуренції та дієвих фінансових інструментів; сприятливого інвестиційного клімату як для іноземних, так і для внутрішніх інвесторів.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз потенційних небезпек

В дипломній роботі розглядається тема: «Особливості і напрямки проведення фінансової санації на прикладі підприємства ПАТ «Запорізький Вторинет»».

Практична реалізація якої неможлива без використання: обладнання, яке безпосередньо забезпечує робочий процес (наприклад, комп'ютерна та різноманітна периферійна техніка при роботах в офісі); окремих предметів меблі на місцях (столи, шафи); обладнання, яке підтримує комфортні умови праці (наприклад, опалювальні прилади, кондиціонери, іонізатори повітря для забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в приміщеннях).

Працюючи в офісі, людину можуть підстерігати наступні небезпеки:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електродобладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм або летального наслідку;
- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;
- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів, що безпосередньо

вплине на продуктивність праці;

- кістково - м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;
- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;
- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;
- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;
- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;
- вірогідність загоряння, у зв'язку із несправністю електричного обладнання, недотримання, або порушення правил протипожежної безпеки обслуговуючим персоналом, що призводить до пожежі;
- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.
- «синдром професійного вигорання», через рутинну роботу та однотипні завдання, що можуть призвести до стресових ситуацій, депресій та психічних розладів;
- сухе повітря, через оснащення офісної будівлі кондиціонерами, центральним опаленням та великої кількості людей, що у сукупності

викликає подразнення та пересихання шкіри, постійну сонливість та втомленість.

4.2.Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження

ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для

занять фізичною культурою.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, ший, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

З метою запобігання виникненню «синдрому професійного вигорання», зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, передбачені перерви у роботі – 15 хвилин кожні дві години, а також спеціально обладнане приміщення – кімната відпочинку. Також запропоновано періодична участь в семінарах та конференціях, де надається можливість зустрітися з новими людьми і обмінятися досвідом. Розроблено графік відпусток.

4.3.Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними

терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або нераціональної освітленості робочих місць є несправність або нераціональний вибір освітлювальних приладів. Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 12 \times 6 \times 2,5$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт;} \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{6}{(2,5 - 0,8) \cdot 1,4} = 3, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м;} \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{6}{3} = 2, \text{ м.}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{12 \cdot 6}{(2,5 - 0,8) \cdot (12 + 6)} = 2,35.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного растровим світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 52 \%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_z = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 12 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,52} = 63969, \text{ лм.}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{ce}^* = \frac{12 \cdot 6}{2^2} = 18, \text{ шт.}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_{λ}^* :

$$\Phi_{\lambda}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\lambda}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}}^* = 18 \cdot 4 = 72, \text{ шт};$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{63969}{72} = 888, \text{ лм}.$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$:

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{888}{1200} = 0,74.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{\text{св}} = 18 \cdot 0,74 = 15, \text{ шт}.$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{\text{св}} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{\text{св}}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}} = 15 \cdot 4 = 60, \text{ шт.}$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: $\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{\text{л}}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{1200 \cdot 60 \cdot 0,52}{12 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 337, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 337 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезбчується за допомогою 15 растрових світильників типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та

інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських

приміщень» і становить: $n^{+}=1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n^{-} = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

З метою усунення сухого повітря, в офісі встановлено ультразвуковий зволожувач повітря Bonesco Air-O-Swiss U650, що має два режиму роботи: «холодний пар» та «теплий пар», має систему дезінфікування води шляхом нагріву до 80°C , змінні наповнювачі для картриджу, 8 годинний таймер, функція підтримки оптимального рівня вологості відносно температури. Також офісне приміщення декоровано кімнатними рослинами такими як фікус та діфінбахія, що допомогло покращити якість повітря та знизити рівень пилу у приміщенні.

4.4.Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико–хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В).

Відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та

пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Найшвидшим та найнадійнішим засобом сповіщення про виникнення пожежі вважаються установки електричної пожежної сигналізації (ЕПС). Для приміщення офісу, площею 72 м² встановлено два вуглекислотні вогнегасники місткістю 5 л.

Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях.

Забезпечення стійкої роботи комунально-енергетичних систем промислового об'єкта.

Вимоги до будівництва комунально-енергетичних систем.

4.5.Вимоги до систем електропостачання

Електропостачання є основою всякого виробництва. Порушення нормальної подачі електроенергії на об'єкт або окремі його ділянки може привести до повного припинення роботи об'єкта.

Для забезпечення надійного електропостачання в умовах війни при його проектуванні й будівництві повинні бути враховані наступні основні вимоги, що впливають із завдань ЦО.

Електропостачання повинне здійснюватися від енергосистем, до складу яких входять електростанції, що працюють на різних видах палива. Великі електростанції слід розміщати друг від друга й від великих міст на значних відстанях.

Районні понижувальні станції, диспетчерські пункти енергосистем і лінії електропередач необхідно розміщати розосереджене, і вони повинні бути надійно захищені.

Постачання електроенергією великих міст і об'єктів, народного

господарства слід передбачати від двох незалежних джерел. При електропостачанні об'єкта від одного джерела повинне бути не менш двох уведень із різних напрямків.

Трансформаторні підстанції необхідно надійно захищати, їхня стійкість повинна бути не нижче стійкості самого об'єкта.

Електроенергію до ділянок Виробництва слід подавати по незалежних електрокабелях, прокладених у землі.

Крім того, необхідно створювати автономні резервні джерела електропостачання, Для цього можна використовувати пересувні електростанції на залізничних платформах і судах, малопотужні електростанції, не включені в енергосистеми, і т.п.

При проектуванні систем електропостачання слід зберігати в якості резервних дрібні стаціонарні електростанції об'єктів,

У містах, розташованих на берегах морів і рік, необхідно створювати берегові пристрої для приймання електроенергії від суднових енергоустановок.

Система електропостачання повинна мати захист від впливу електромагнітного імпульсу ядерного вибуху.

4.6.Вимоги до систем водопостачання

Нормальна робота багатьох підприємств залежить від безперебійного постачання технічною й питною водою. Потреба промислових підприємств у воді висока. Так, витрата води на виробництво 1 т хімічних волокон близько 2000 мт.

Порушення постачання водою промислових об'єктів може привести до їхньої Зупинки й викликати утруднення в рятувальних роботах у вогнищі ядерної поразки.

Для підвищення стійкості постачання об'єктів водою необхідно, щоб система водопостачання базувалася не менш чому на двох незалежних джерелах, один з яких доцільно влаштовувати підземним.

У містах і на об'єктах мережі водопостачання у всіх випадках повинні бути за кільцьовані. Водопровідне кільце об'єкта повинне харчуватися від двох різних міських магістралей. Крім того, у містах і безпосередньо на промислових підприємствах слід споруджувати герметизованні артезіанські шпари системи, що знову споруджуються, водопостачання слід харчувати, якщо це можливо, від підземних джерел. Постачання об'єктів водою з відкритих водойм (рік, озер) повинне здійснюватися системою головних споруджень, розміщених на безпечній видаленні.

Водопостачання підприємств повинно проводитися приєднанням їх до централізованої мережі водопроводу, а за відсутності його - пристроєм внутрішнього водопроводу від артезіанських свердловин.

Артезіанські шпари, резервуари чистої води й шахтні колодязі повинні бути пристосовані для роздачі води в пересувну тару. Резервуари чистої води слід обладнати герметичними люками й вентиляцією з очищенням повітря від пилу. Артезіанські свердловини і запасні резервуари повинні мати зони санітарної охорони не менше 25 м.

При наявності в місті декількох самостійних водопроводів необхідно передбачати з'єднання їх перемичками, з дотриманням санітарних правил. При будівництві нових водопроводів існуючі повинні зберігатися як резервні.

Стійкість мереж водопостачання збільшується при заглибленні в ґрунт усіх ліній водопроводу й розміщенні пожежних гідрантів, що й відключають пристрої на території, яка не може бути завалена при руйнуванні будинків, а також при пристрої перемичок, що дозволяють відключати ушкоджені лінії й спорудження.

На підприємствах слід передбачати оборотне використання води для технічних цілей, що зменшує загальну потребу у воді й, отже, підвищує стійкість водопостачання.

4.7.Вимоги до систем газопостачання

На багатьох об'єктах народного господарства газ використовується як паливо, а на хімічних підприємствах — і як вихідна сировина.

При руйнуванні газових мереж газ може з'явитися причиною вибуху, пожежі. Для більш надійного постачання газ повинен подаватися в місто й на промислові об'єкти по двом незалежним газопроводам.

Газорозподільні станції необхідно розташовувати за межами міста з різних сторін. Газові мережі за кільцюються й прокладаються під землею. На газовій мережі в певних місцях повинні бути встановлені автоматичні пристрої, що відключають, спрацьовують від надлишкового тиску ударної хвилі.

Крім того, на газопроводах слід установлювати запірну арматури з дистанційним керуванням і крани, що автоматично перекривають подачу газу при розриві труб, що дозволяє відключати газові мережі певних ділянок і районів міста.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити такі висновки. Потенційними небезпеками на робочому місці можуть бути: ризик травмуватися, ураження електричним струмом, недостатнє освітлення виробничих приміщень і робочих місць, і т.п. З метою запобігання виникненню «синдрому професійного вигорання», передбачені перерви у роботі – 15 хвилин кожні дві години. Розроблено графік відпусток. З метою усунення сухого повітря, в офісі встановлено ультразвуковий зволожувач повітря Boneco Air-O-Swiss U650. Офісне приміщення декоровано кімнатними рослинами, для покращення якості повітря та зниження рівня пилу.

Передбачені первинні засоби пожежогасіння, а саме встановлено два вуглекислотні вогнегасники. Було розглянуто питання щодо забезпечення стійкої роботи комунально-енергетичних систем промислового об'єкта.

ВИСНОВКИ

Інтеграція України в європейське співтовариство призвела до значних змін умов і принципів діяльності суб'єктів господарювання, підприємства неспроможні вчасно та швидко реагувати на економічні та політичні зміни. Тому більшість підприємств перебуває у станы банкрутства чи кризовому стані. Вихід України з економічної кризи залежить від поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання всіх форм власності та всіх сфер діяльності. В момент становлення ринкових відносин в Україні, питання пов'язані з санацією підприємства набувають першочергового значення.

На даний момент в Україні існує значна кількість фінансово неплатоспроможних підприємств. Неплатоспроможність, у свою чергу, є підставою для оголошення підприємства банкрутом. Банкрутство підприємства та його ліквідація означають не тільки збитки, а й зниження податкових надходжень у бюджет, також це веде до збільшення безробіття, що теж може стати одним із факторів макроекономічної нестабільності. Важливо зазначити, що з-поміж підприємств, справи про банкрутство яких розглядаються судом, значна кількість таких, що тимчасово потрапили в скрутне становище. Вартість активів таких підприємств набагато перевищує кредиторську заборгованість. За умови проведення санації чи реструктуризації такі підприємства можуть розрахуватися з боргами і продовжити діяльність. Однак за нестачею належного теоретико-методичного забезпечення процесу санації, через дефіцит кваліфікованого в цих питаннях фінансового менеджменту та інші причини, багато потенційно життєздатних підприємств, у тому числі тих, що належать до пріоритетних галузей народного господарства України, стають потенційними банкрутами.

У ході роботи було досліджено економічний зміст поняття «санація», особливості і напрямки проведення санації підприємств. Розглянуто моделі вітчизняних і зарубіжних науковців, за якими розглянуто ймовірність

виникнення банкрутства на підприємстві. На прикладі ПАТ «Запорізький Втормет» проаналізовано фінансовий стан підприємства. Виходячи з отриманих даних можна зробити висновки, що ПАТ «Запорізький Втормет» має досить нестабільний фінансовий стан і перебуває на межі банкрутства.

На основі проведеного аналізу було запропоновано стратегічні напрями підвищення діяльності ПАТ «Запорізький Втормет». У 2018 році підприємству необхідно збільшити об'єми заготовок, переробки та реалізації металобрухту. Підвищення конкурентоздатності можна досягти за рахунок впровадження та оновлення матеріально-технічної бази товариства. В майбутньому на діяльність значною мірою може вплинути підвищення цін на сировину та матеріали це потрібно врахувати.

Необхідно провести роботу по дослідженню ринків збуту та укладання договорів.

Використання ресурсних чинників дасть змогу підприємству розробити програму заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності за рахунок власних можливостей.

Успішна реалізація стратегії розвитку підприємства передбачає здійснення не лише результативної, а й ефективної господарської діяльності. Аби бути успішною впродовж тривалого часу, щоб вижити і досягти своїх цілей, діяльність підприємства має бути як результативною, так і ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Коваленко М.А., Лобанова Л.В. Оцінка ефективності санації підприємств.//Фінанси України.-2005.-№3.-147-151с.
- 2.Енциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика // За ред. М.І. Молдованова. К., Техніка, 1993.
- 3.Бланк Н.А. Основи фінансового менеджмента. К., Ніка-Центр, 1999.
- 4.Титов М. Банкрутство: Матеріально-правові та процесуальні аспекти. Х., Консул, 1997.
- 5.Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14. 05. 1992 № 2343-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
- 6.Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.
- 7.Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ін Юре, 2011. 560 с.
- 8.Терещенко О.О.Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.
9. Економіка підприємства: магістерський курс : підручник. Ч. 2 / М. В. Загірняк [та ін.] ; ред. М. В. Загірняк, П. Г. Перерва, О. І. Маслак. — Кременчук : ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2015. — 756 с.
10. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навч. посібн. / В. О. Васи- ленко. — К. : ЦУЛ, 2003. — 504 с.
11. Терещенко О.О. Фінансові джерела санації підприємств // Фінанси України, № 9, 1999, С. 52-64.
12. Кірейцев, Г.Г. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. для студ. вузів /Г.Г. Кірейцев. К. : ЦУЛ, 2002. 496 с.
13. Король В.А. Фінанси підприємств: навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.А. Король. – Режим доступу: <https://buklib.net>

/books/27773/

14 . Скібіцька Л.І. Антикризисний менеджмент: навчальний посібник / Л.І. Скібіцька, В.В. Матвеев, В.І. Щелкунов, С.М. Подреза. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 584 с.

15.Рясних, Є. Г. Основи фінансового менеджменту [Текст] : навчальний посібник / Є.Г. Рясних. - 2-е вид., доп. і перероб. - К. : ВД «Скарби», 2004.

16.Поляков Б. М. Науково-практичний коментар закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ в редакції закону України від 22 грудня 2011 р. №4212-VI / Б. М. Поляков // Санація та банкрутство. – 2015.

17.Козирєва В.П. Правове регулювання неплатоспроможності та банкрутства : навч. посіб. / В.П. Козирєва, Н.В. Філик, А.П. Гаврилішин. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 296 с

18. Стахєєва-Боговик О. О. Зміст та ключові концепції основного та неосновного провадження у справах про транскордонну неспроможність / О. О. Стахєєва-Боговик // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_21

19. Огляд новел Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://dimitrov-rada.gov.ua/vlada/justition/oglyad_novel_zakonu_ukrayini_pro_vidnovlennya_platospromojnosti_bornika_abo_viznannya_yogo_bankrutom.html

20. Річна інформація емітента цінних паперів ПАТ «Запорізький Втормет» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vtormet.zp.ua/uploads/documents/Річна%20інформація%20ПАТ%20Запорізький%20Втормет%20за%202016.pdf>

21. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. : навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2013 - 504с.

22.Степасюк Л.М., Суліма Н.М., Величко О.В. Економіка і фінанси підприємства. - К.: ЦП «Компринт», 2014.

23. Зовнішньоекономічний менеджмент: навч. посібник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://pidruchniki.com/13820322/ekonomika/analiz_likvidnosti_platospromozhnosti_pidpriyemstva
24. Коефіцієнт поточної ліквідності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Коефіцієнт_поточної_ліквідності
25. Показники ліквідності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://fin-admin.com/ua/fnansovij-analz/40-pokazniki-lkvdnost.html>
26. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності. : навчальний посібник / Тігова Т. М., Селіверстова Л. С., Процюк Т. Б. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 268 с
27. Показники фінансової стійкості [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/100-vidnosni-pokaznyky-finansovoi-stiikosti>
28. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / Попович П.Я. — К., 2008. — 630 с.
29. Оборотність кредиторської заборгованості [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-pokaznikiv/294-oborotnist-kreditorskoji-zaborgovanosti>
30. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В. П. Москаленко, О. Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6. – С. 181–191.
31. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : навч. посібник / А.В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 378 с.
32. Показник рентабельності реалізованої продукції за прибутком від продажів, маржа операційного прибутку, операційна рентабельність продажів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-pokaznikiv/340-pokaznik-rentabelnosti-realizovanoji-produktsiji-za-pributkom-vid-prodazhiv-marzha-operatsijnogo-pributku-operatsijna-rentabelnist-prodazhiv>

33. Отенко В. І. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для ВНЗ / Отенко В. І., Іванієнко В. В., Азаренков Г. Ф. – Харків: ІНЖЕК, 2015. – 339 с.

34. Ященко В. Методи аналізу ймовірності настання банкрутства на підприємстві / В. Ященко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/>.

35. Мних, Євген Володимирович. Економічний аналіз : підручник / Євген Володимирович Мних . – Київ : Знання, 2011 . – 630 с.

36. Методи аналізу ймовірності настання банкрутства на підприємстві [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2015/методи-аналізу-ймовірності-настання/>

37. Матвійчук А. В. Діагностика банкрутства підприємств [Текст] / А. В. Матвійчук // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 20-28.

38. Дослідження ймовірності банкрутства підприємства за зарубіжними та вітчизняними методиками [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2014/doslidzhennya-jmovirnosti-bankrutstva-pidpryjemstva-za-zarubizhnymy-ta-vitchyznyany-metodykamy-3/>

39. Новак Н.В. Механізм управління відносинами фінансової санації / Н.В. Новак, І.Й. Плікус // Розвиток наукових досліджень 2009: матеріали П'ятої міжнародної науково-практичної конференції, м.Полтава, 23-25 листопада 2009р. - Полтава: ІнтерГрафіка, 2009. - Т.14. - С.68-70

40. Лігоненко, Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій [Текст]: монографія / Л. О. Лігоненко – К. : КНЕУ, 2001. – 580 с.

41. Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О. Фінансова санація і банкрутство підприємств. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.

42. Копилук О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / О. І. Копилук, А. М. Штангрет. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.

43.Селюченко Н. Є. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посібник / Н. Є. Селюченко, О. В. Козик. – К. : УБС НБУ, 2007. – 222 с.

44. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

45.Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.

46. Василик ОД. Теорія фінансів: Підруч. — К.: Вид-во НІОС, 2000.

47. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник / [Штангрет А. М., Шляхетко В. В., Волович О. Б., Зубрей І. В.] – Львів : Українська академія друкарства, 2010. – 337 с.

48. Про заходи щодо забезпечення наповнення державного бюджету та посилення фінансово-бюджетної дисципліни : Указ Президента України від 28. 02. 1997 № 187/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/97>

49. Фінанси : підручник. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. — 2-ге вид. переробл. і доповн. — К. : Знання, 2012. — 687 с

50. Селюченко Н. Є. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посібник / Н. Є. Селюченко, О. В. Козик. – К. : УБС НБУ, 2007. – 222 с.

Додаток А

Фінансова звітність ПАТ «Запорізький Вторинет»

Таблиця А.1

**Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан) ПАТ «Запорізький
Вторинет», тис. грн.**

Актив	Код рядка	На 01.01.2014	На 01.01.2015	На 01.01.2016	На 01.01.2017	На 01.01.2018
1	2	3	4	5	6	7
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи:	1000	6	4	1	1	0
первісна вартість	1001	90	15	15	15	15
накопичена амортизація	1002	84	11	14	14	15
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0	0	0	0
Основні засоби:	1010	120404	106744	93848	84228	76972
первісна вартість	1011	2726779	2726372	2726689	2726601	2726593
знос	1012	2606375	2619628	2632841	2642373	2649621
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0	0	0
знос	1017	0	0	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:						
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	170	170	170	170	170
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5	5	5	5	5
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0	0	0
Гудвіл при консолідації	1055	0	0	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0	0	0
Усього за розділом І	1095	120585	106923	94024	84404	77147
ІІ. Оборотні активи						
Запаси	1100	7224	11199	4273	2442	2055
Виробничі запаси	1101	6976	2680	4092	2427	2046
Незавершене виробництво	1102	0	0	0	0	0
Готова продукція	1103	237	310	172	0	0
Товари	1104	11	8209	9	0	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	9522	14312	79514	63052	14161
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
за виданими авансами	1130	10814	10977	10735	14293	3420
з бюджетом	1135	211	50	70	70	3
у тому числі з податку на прибуток	1136	208	47	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	38800	43149	47028	40736	40289
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	3	1729	17	5	32

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7
Готівка	1166	2	3	0	0	0
Рахунки в банках	1167	1	1726	17	5	32
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0	0	0
у тому числі в:	1181		0	0	0	0
резервах довгострокових зобов'язань						
резервах збитків або резервах належних виплат	1182		0	0	0	0
резервах незароблених премій	1183		0	0	0	0
інших страхових резервах	1184		0	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	16639	16639	16639	16605	14609
Усього за розділом II	1195	83213	98055	158276	137133	74569
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	0
Баланс	1300	203 798,00	204 978,00	252 300,00	221 537,00	151 716,00
Пасив	2	3	4	5	6	7
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1996	1996	1996	1996	1996
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7
Додатковий капітал	1410	110034	97603	85556	77130	70869
Емісійний дохід	1411	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	499	499	499	499	499
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-96327	-99536	-102617	-106589	-111303
Неоплачений капітал	1425	0	0	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0	0	0
Неконтрольована частка	1490					
Усього за розділом І	1495	16202	562	-14566	-37939	-37939
ІІ. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	0	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0	0	0
Резерв довгострок. зобов'язань;(на поч. звіт. періоду)	1531	0	0	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0		0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600	11	0	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:						
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	9588	16508	82553	65571	16901
за розрахунками з бюджетом	1620	25	13	3475	3651	163
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	172	163	0
за розрахунками зі страхування	1625	40	22	162	19	21
за розрахунками з оплати праці	1630	288	78	240	110	86
за одержаними авансами	1635	87702	97675	90335	89355	81465
за розрахунками з учасниками	1640	5	5	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4	5	6	7
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0	0	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	191	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	89942	90120	89910	89795	91019
Усього за розділом III	1695	187596	204416	266866	248501	189655
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0	0	0
Баланс	1900	203798	204978	252300	221537	151716

Продовження додатку А

Таблиця А.2

Консолідований звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід) ПАТ «Запорізький Вторинет», тис. грн.

Стаття	Код рядка	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ						
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	93130	71677	173082	8721	51046
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0	0	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0	0	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0	0	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0	0	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-92993	-70139	-164605	-12088	-50774
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0	0	0	0
Валовий: прибуток	2090	137	1538	8477		272
Валовий: збиток	2095	0	0	0	-3367	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4	5	6	7
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0	0	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0	0	0	0
Інші операційні доходи	2120	1744	11678	58973	912	11664
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0	0	0	0
Адміністративні витрати	2130	-1446	-980	-766	-542	-664
Витрати на збут	2150	-1343	-3144	-8081	-415	-261
Інші операційні витрати	2180	-2633	-12411	-61573	-569	-12364
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0	0	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0	0	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	0	0	0	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	-3541	-3319	-2970	-3981	-1353
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0	0	0
Інші фінансові доходи	2220	2	3	4	0	0
Інші доходи	2240	37893	177	0	62	85

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4	5	6	7
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0	0	0	0
Фінансові витрати	2250	0	0	0	0	0
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	0	0
Інші витрати	2270	-37922	-40	-116	-71	-4
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	0	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	-3568	-3179	-3082	-3990	-1272
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-427	30	-1	18	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	0	0	0	0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	-3141	-3209	-3081	-3972	-1272
II. СУКУПНИЙ ДОХІД						
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0	0	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0	0	0	0

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4	5	6	7
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0	0	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0	0	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0	0	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0	0	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0	0	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-3141	-3209	-3081	-3972	-1272
Сукупний дохід, що належить:						
власникам материнської компанії	2480					
неконтрольованій частці	2485					
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ						
Матеріальні затрати	2500	85657	65825	87891	7212	45127
Витрати на оплату праці	2505	2956	1446	1066	872	1654
Відрахування на соціальні заходи	2510	1291	727	408	186	395
Амортизація	2515	13937	13469	13243	9556	7258
Інші операційні витрати	2520	6702	15669	142307	5344	15890
Разом	2550	110543	97138	244915	23170	70324

Продовження додатку А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4	5	6	7
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ						
Середньорічна кількість простих акцій	2600	798536	798536	798536	798536	798536
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	798536	798536	798536	798536	798536
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-393345	-40186	-385831	-49741	-159292
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-393345	-40186	-385831	-49741	-159292
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0	0	0	0